

LOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIJA
IN GLASILO
SLOMŠKOVE DRUŽBE
V LJUBLJANI

*

7/8

1932

LETO XXXIII

„Slovenski učitelj“ izhaja mesečno - Uredništvo (Fortunat Lužar) je v Ljubljani - Postojnska ul. 14, „Stan in dom“ ob Tržaški cesti - Upravištvo je v Ljubljani, Jenkova ul. 6
Naročnina znaša 50 Din - Članke in dopise sprejema uredništvo, reklamacije, naročilno in članarino pa upravništvo - Izdajatelj in lastnik je konzorcij „Slovenskega učitelja“
Odgovorni urednik: Fortunat Lužar - Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč

Vsebinska št. 7.—8.: Slomšek — naš duhovni vrtnar. Etbin Bojc. — Reforma ocenjevanja v osnovni šoli. Alfonz Kopriva. — Učitelji malega človeka. Venceslav Winkler. — Samodelavnost ali sodelovanje. Kriha. — Dve leti in pol nadučitelj na Bučki. Ivan Hribski. — Književnost. — Obzornik.

Položnica poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« ima števil. 10.073.

II. ZVEZEK MLADINSKE KNJIŽNICE SLOMSKOVE DRUŽBE

„Gremo v Korotan“

(Zbirka koroških spominov za mladino.) — Priredil Rudolf Wagner.

V spomin na desetletnico plebiscita na Koroškem je izdala Slomškova družba v Ljubljani knjižico za mladino o Koroški. Knjižica obsega popis slovenskega dela Koroške, njen zgodovinski pregled, popis slavnih koroških Slovencev, razne koroške pravljice in pripovedke, črtice iz življenja na Koroškem, slike o bojih za Koroško, narodne koroške pesmi in uganke. Knjižica je opremljena z lepimi slikami in ilustracijami. Dobro bo knjiga služila zlasti pri pouku zemljepisa, zgodovine in narodnega jezika. Zato v vse šolarske in učiteljske knjižnice, pa tudi mladini jo poklonite kot darilo. Naslov knjige je iz pesmi A. C.: V Korotan, katero je uglasbil monsignor profesor Stanko Premrl. Dobiva se v vseh knjigarnah, kjer je cena Din 20.—.

Kot I. zvezek Mladinske knjižnice Slomškove družbe je izšla Bevkova knjižica »Pastirčki pri kresu in plesu«. Knjižico je ilustriral Fr. Kralj. Dobi se še nekaj izvodov po 5 Din. — Položnica »Slomškova družba, knjižnica«, št. 15.824.

III. ZVEZEK MLADINSKE KNJIŽNICE SLOMSKOVE DRUŽBE

V zalogi Slomškove družbe je izšla knjiga o

Beneški Sloveniji

Knjiga obsega popis dežele, narodne in umetne pesmi, članke o lepotah pokrajine, narodne pravljice in pripovedke. Knjiga je za mladino kakor za odrasle zanimiva, ker seznanja bralce z najzapranejšo vejo slovenskega rodu, katere ne smemo pozabiti. Zato spada knjiga v vsako knjižnico, posebno v učiteljsko in šolarsko. Gotovo bo zanimala prav posebno one, ki so doma v bližini teh krajev. Cena knjigi je 20 Din. Dobiva se v vseh knjigarnah.

VELIKO ZBOROVANJE KATOLISKEGA UČITELJSTVA IZ SREDNJE EVROPE OD 10. DO 13. SEPTEMBRA 1932 v MARIAZELLU.

Na največji avstrijski božji poti Mariazell, tri ure z brzovlakom z Dunaja, se bo vršil misijonski kongres katoliških pedagogov. Poleg časa primernih predavanj se bodo vršile razne znanstvene prireditve in izleti v krasni okolici. Cena vstopnice, ki velja za vsakere udeležitve in daje tudi pravico za znižano vožnjo na vlak in poštne avtu, stane samo 1 šiling. Dnevno prenočišče in oskrba v najboljših gostilnah je od 6 do 9 šilingov. Udeležbo so prijavila že avstrijska učiteljska društva, zastopniki iz Jugoslavije, Madžarske in drugih držav. Udeležencev bo veliko, ker se bo nekaj dni prej vršilo na Dunaju zborovanje delegatov katoliškega učiteljstva iz vsega sveta in se najbrž obnovi »Katoliška pedagoška svetovna zveza«.

SLOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIVA IN GLASILO SLOMŠKOVE DRUŽBE

LETNIK XXXIII.

Ljubljana, 1. avgusta 1932.

ŠTEV. 7-8

Slomšek — naš duhovni vrtnar.

Etbin Bojc.

2. Prototip nove šole.

(Konec.)

Dalje je duh Slomškove šole v svojem bistvu vsestransko normativen in pravilen, da se ni prav nič čuditi, če je odločilen in moderen prav danes, ko se spričo reformnega stremljenja v sodobnem šolstvu kot reakcije na brodolom, ki ga je stara šola morala slejkoprej doživeti, naglašajo vedno bolj izrazito zahteve in načini, ki jih je pri nas pred približno sto leti uvajal v svojo šolo Slomšek. Slomšek je torej nekako anticipiral novodobne zahteve šolske pedagogike. Nihče ne more tajiti prevrata, ki ga je n. pr. v našem slovstvu napravil Ivan Cankar nedavno in v slikarstvu ter kiparstvu n. pr. brata Kralja, nekaj sličnega se več ali manj opazno, še morda podtalno snuje n. pr. v teatru, v glasbi, arhitekturi, politiki znanosti in religiji. Reforma nove šole koraka s tem novim valom v sozvočni vzporednosti. Ako bi hoteli duh tega novega vala označiti, bi morda rekli: preval od mehanskega racionalizma k psihološki intuitivnosti, ki je zaznaten baš tudi v preskoku od nedavno gospodujočega impresionizma k nastopajočemu nekakemu duhovnemu ekspresionizmu. Podoben korak je opazati tudi na vzgojnem polju. A — kakor bomo videli — je Slomšek proroško zadel pesem bodočnosti. Navadno nazivamo ljudi s to zmožnostjo vidce in o vseh takih velikih reformatorjih vemo, da ostanejo za sodobnejše generacije nekako neumljivi in nenajdeni. (Podobno se je zgodilo našemu Cankarju.) A taka proroška gesta se da pri vseh takih genijih — kakor tudi pri Slomšku v našem slučaju razlagati na ta način, da morejo te osebnosti v zaglobljenosti vase intuitivno prisluhniti globoko zakopanim utripom človekove notranjosti, ki se s časom razkrivajo s poduhovljevanjem človeka in stopajo nekako na »dnevni kop« ter tako postanejo dovtetni tudi povprečnemu človeku poznejših generacij. Le iz globine človekovega bítva je mogoče zajeti proroškega duha v normalnih razmerah resnega poduhovljenja in od tu ubrati kretinjo, ki ji bodočnost ne nasprotuje.

Že iz navedenega, kakor iz sledečega, se izražajo na Slomšku dovolj jasno vse one značilne poteze, ki jih reformatorji na prapor nove šole s tako vnemo rišejo. Slomšek je znal poiskati šoli, obdani od šolskih zakonov in predpisov učnega reda tisto pravo vzdušje in razmerje, ki je omogočalo čim pravilnejši vsestranski razmah in uspeh. Med tremi veli-

kimi činitelji na polju vzgoje, ki so: šolski zakon, šolska praksa in vzgojna norma, se je znal tako spretno sukati, da ni zanemarjal ne enega ne drugega in tudi ne tretjega, ampak je vse tri v nekem somernem skladju upošteval in uporabljal. Dasi je šolski zakon n. pr. takrat še zabranjeval pouk v realijah, ga je bistroidni Slomšek do neke mere vendarle uvedel,¹ a tako, da ni kršil zakona.² Tudi Ilešič pobija Brinarja, češ, da Slomšek ni vtepal mladeži »dolgo vrsto pravil, sistematične tabele in raznovrstno znanstveno navlako«, ker je to v nasprotju s takratno postavo (2. sept. 1848), ki priporoča »mehr praktisch als nach abstrakten Regeln Sprachunterrichts zu ertheilen«. Tako zavračajo tudi njegova berila, ki nimajo nikakega slovniškega dodatka. Slovnica mu ni nikoli sama sebi namen, ampak vaja, »prav govoriti in pisati«. — Brinar odgovarja: V tem podrejevanju pouka vzgojni svrhi spominja Slomšek res na Herbartov vzgojni pouk, a če kdo opozori na to sličnost, še nikakor ne istoveti obeh principov: »Slomšku je bila ta vzgojno-učna svrha le naravna posledica njegovega vso dušo mu objemajočega moralnega naziranja po naukih krščanske vere in nikakor ne posledica znanstvenega premostrivanja.«

Kakor nova šola, poudarja tudi Slomšek subjekt učenca. Na duševno stanje učencev obrača vso pozornost. »Vse njegovo poučevanje je bilo osredotočeno v nekaterih točkah otroške zavesti in predstave, ki niso lahko prestopile praga zavesti ali ki niso našle odziva v apercepciji, so ostale izključene od poučevanja. In baš tej tkzv. subjektivni koncentraciji se nam kaže Slomšek tako velikega mojstra, da bi smeli zaklicati, kazoč na delce »Blaže in Nežica v nedeljski šoli« marsikateremu učiteljskemu novincu: Prid' se les' učit.« (Brinar). — Slomšek je priporočal pouk v koncentričnih krogih: »Povej otrokom najprej poglavitne resnice ter ponavljaj in dostavljaj z vsakim naukom«... Toda niti Herbartova psihologična uredba (zahteval je koncentracijo nekaj klasično literarnih del — Grimove pravljice, življenje očakov ali Robinsona je treba staviti

¹ Pozneje se je šolska ustava, ki je veljala do l. 1869, izpremenila realijam v prid. Samo po sebi se tu vsiljuje vprašanje, če ni morda baš Slomšek v tem oziru kaj vplival. (In Ilešič se tudi tako vprašuje v Učit. tovarišu.)

² Znal je v zakonu poiskati in svojemu duhu v prid razlagati tale odstavek: »Es ist in Trivialschulen dahin zu arbeiten, dass darin den Kindern geoffenbarte Religion Jesu Christi gut und herreindringlich gelehrt werde und dass sie über die Dinge, mit welchen sie umgeben und über die Verhältnisse, in denen sie sich befinden und während ihres Lebens befinden werden, die richtigen Ausweisungen bekommen und die Dinge u. Verhältnisse so benutzen, wie es die christliche Sittenlehre vorschreibt. Lesen, schreiben und rechnen sind ausser der Religionslehre die einzigen eigentlichen Schulgegenstände, deren sie als Mittel zu ihren Zwecken bedürfen, zu denen nur noch eine praktische Anweisung, einige Aufsätze zu machen, hinzukommen darf«. Čeravno si je bilo iz celotne stroge »Politische Schulverfassung« možno razlagati tudi kategorično prepoved glede pouka realnih predmetov v učilnici, se je Slomšek vendarle potegoval zanje. Govori o potrebi zemljepisa (ne priporoča števil) in zvezdoslovja ter naravoslovja, češ: »Za toliko bo manj med nami škodljive prazne vere, za kolikor bo več v šoli takega zdravega nauka.« — Za prirodopisni pouk je vneto govoril. Izrazil je tudi misel o skupnih izletih, kar so jeli učitelji šole pozneje uvaževati.

na prvo mesto in ves drug pouk se snuje okoli tega središča) niti enciklopedična koncentracija se ne more pripisovati Slomšku. In baš ta razlog, da ne najdemo sledu enciklopedične koncentracije pri njem, govori tudi v prilog gornji primerjavi duha Slomškove šole z onim sodobne.

Glede razmerja pedagoške prakse do teorije pa to-le: Slomšek je sicer postavil metodo, a opozarjal obenem, da so povsod druge okolnosti, ki jih mora učitelj zagrabiti in upoštevati.

Brinar pravi o tem: »Slomšek se v svojem učnem načrtu ne opira toliko na razdelitev, ki izvira iz dotične učne snovi, ampak njemu je v prvi vrsti odločilna duševna dispozicija učenčeva. Da pogodi učitelj pravi trenutek, v katerem je otroška duša najbolj sprejemljiva za določeno vrsto predstav: to je glavni moment, na katerega se naslanja Slomšek. Slomšek si ni tako natančno določal učne poti, kakor je to zahteval Basedow za svoj filantropizem in kakor je želel Herbart, ki mu je vsem zahtevam ustrezajoča izbira učne snovi najvišji ideal pouka. Baš v izbiranju učne snovi je Slomšek nasprotnik Pestalozziju, ki se mu je očitalo, »vous voulez mécaniser l'éducation, kar si je le-ta štel v veliko zasluho.«

Slomšek je hotel kolikor možno prilagoditi učno pot subjektu poučevanja, učencu, kajti, kolikor se je dal vplivati od strani učne snovi, toliko je tudi zašel na star najpriljubljenejši kolovoz sistematično znanstvene razdelitve, ki je gotovo najmanj prikladen način poučevanja v elementarnih šolah. Z ozirom na to, da se koncentracija pri pouku ne opira samo na izbiranje učne snovi in prepletanje po njeni notranji sorodnosti, ampak ima dostikrat svoje žarišče tudi v smotru poučevanja ali večkrat celo v subjektu samem, v učencu, pravi Brinar, da je Slomšek koncentriral ves pouk okrog višjega smotra — verske pobožnosti. Toda to poučno postopanje navadno imenujemo »vzgojevalno poučevanje« in ne koncentracijo. Za tako poučevanje pa je treba najizurjenejših učiteljev, ki znajo pogoditi isto struno, ki ima v učenčevi duši največjo resonanco.² Slomšek primerja učitelja z ljubim solncem, ki naj vse oživlja, kamor posije. Njegovo mnenje je, da uspeh pouka ni toliko odvisen od rafinirano izbrane učne snovi, kakor pa od okretnega in vnetega učitelja. — Brinar to Slomškovo potezo primerja s francosko šolsko-vzgojno in učno prakso. (La meilleure méthode ne vaut pas un bon maître.) V »Blažu in Nežici« ni sledu o enciklopedični koncentraciji, pač pa razodeva nasprotno — subjektivno.

¹ To je Slomšek najbolje nakazal v »Blaže in Nežici«: Ko strela ubije cerkovnika, pojasnjuje otrokom nevihto, ko pride sosed na boben, jim razlaga potrebo in način gospodarstva.

² »Kadar se kaj posebnega pripeti, naj si bo žalostno ali veselo, daj deci dostojni odstavek brati in nauk na dogodek modro obrni. N. pr. dečkov kdo je živino neusmiljeno tepel, reci na to čitati XLIII. Hudobni živinoderec. — Ako so dečki toženi, da so drevje lupili in lomili, kamenje lučali, naj berejo XLII. Kako je škode varovati. — O spomladi reci brati: XLIV. Vesele ptičice. — Ako se govori o strahu ali ponočnih duhovih, ki strašijo, reci čitati: XLI. Prazni strah itd. Tvoja beseda o pravem času bo po takem branju veliko globlje segla in tvoji opomini bodo več izdali, ako jih na čitanje modro postaviš, kakor ko bi se čez hudobije kregal ali pa bedarijam smejal. — Odstavke, katere pojasniti prav ne znaš, pa izpusti in na drugo dobo odloži.«

A tudi metodično je Slomšek blizu novim zahtevam šole. Izmed učnih oblik mu je najljubša prednašajoča (monologična) ali akroamatična, redko se poslužuje katehētične, ki je bila takrat najbolj priznana. Kjer pa priporoča poučevanje v dvočgovoru, tam naglašā, da naj odgovarjajo učenci zdaj posamezno zdaj v koru, ker se le na ta naēin vzdrži pozornost in ohranja duševna energija. Izmed učnih naēel, ki odsevajo iz Slomškovih spisov, se zdi kakor ogrevajoēe solnce njegova navada, s katero vzbuja zanimanje za dotiēni predmet. O zanimivem pouēevanju¹ nam je Slomšek zapustil idealen vzgled in ta stran njegovih zaslug v okviru praktiēne pedagogike je gōtovo najveē pripomōgla, da je zaslovel kot mojstrski šolnik.

Najveēje pedagoške veljave in najznamenitejši pa so tisti njegovi nazori, s katerimi daje uēiteljem navodila, kako naj delajo v šoli pred uēenci, da ne bo uēilnica kraj muēne dresure, ampak mesto, na katerem si pridobiva mladež zlatih naukov v oživljajoēi atmosferi pravega otroškega veselja.

Slomšek je trenutek razpoloženja celo tako daleē upošteval, da se je malo ali niē oziral na to, da bi se predmet opiral na predmet ter da bi bil vsak v pravem medsebojnem razmerju. Tako danes prevladuje pri njem raēunstvo, jutri slovnica itd.

Glavne vaŹnosti tudi ne polaga na to, k a k o uēitelj uēi, marveē na to, k a k Ź e n j e. Prešel je od onega uēnega naēina, naj se otrokom uēna snov le ubija v glavo, k boljŹemu postopku, da je »potreba otroke vpraŹevati, poēovarjati se z njimi posamem, pa hitro zopet z vsemi, tako, da bodo v s i e n o u h o, uēitelj pa podoben solncu, ki sveti in ogreva, pa tudi oblaŹuje vmes«. Vendar pa v njegovi šoli prevladuje uēiteljsko pripovedovanje.

S pouēevanjem novih uēnih predmetov priēenja n. pr. Źele, ko so nekateri drugi Źe docela obdelani. Po njegovem mnenju naj bi se drugoŹolci uēili raēunanja in pisanja le v prvem teēaju Źolskega leta, t. j. od Vseh svetnikov do Velike noēi, od tedaj pa do Źmihelovega naj bi se opustila ta predmeta ter nadomestila z nemŹēino in obrtnim spisjem. Ker pa je mnogoliēna spremenjava predmetov podlaēa brzemu pretakanju predstav in potemtakem tudi trajni pazljivosti uēenēev, »smemo trditi,« tako pravi Brinar, »da SlomŹkova razdelitev uēne snovi v »BlaŹ in NeŹici« ni niti utemeljena praktiēno niti psihologiēno. Vendar pa so prednje lekcije zasnovane z najveējo bistroumnostjo okretnega psihologa.« To Brinarjevo kritiko SlomŹkove uēne metode v »BlaŹu in NeŹici« pa ni vzeti tako tragiēno, saj moramo imeti vso SlomŹkovo Źolo vedno v pravilnem kontaktu z vso tisto primitivnostjo, ki je vladala tedaj na naŹi »Źolskovzgojni

¹ Da pouēuj uēitelj zanimivo, to je prvo in najvaŹnejŹe SlomŹkovo naēelo glede pouka, katero tako blagodejno diha iz praktiēnih zgledov, navedenih v njegovih metodiēnih spisih. Vendar to ni A in Q, pravi namreē tudi, da pouēuj lahko doumno in nazorno. — Dalje opominja, naj pouēujemo temeljito: »Vsaka uēna stopnja bodi uēencem trdna stopinja v veēje spoznanje.«

ledini«. Če pa stvar res s tega stališča motrimo, bomo morda dali celo Slomšku prav. Sicer je pa bilo dovolj naglašeno, da se Slomšek ni toliko oziral na razporeditev predmetov in na to, v kakšnem sistemu naj se podajajo, marveč se je izkazal tenkočutnega pedagoga baš v neposrednem kontaktu z dušo učenca, po katerem se je vedno ravnal. Ta neposreden sistem podajanja snovi je pa bil za tiste primitivne razmere brezdvomno neprimerno večjega pomena kot pa šele posredni in sekundarni celotnostni red snovne razdelitve, ki ne sme nikdar — ako hočemo uspešno izobraževati — prednjačiti pred neposrednim, ki ga je predvsem uporabljal Slomšek, ker bi sicer obstajala nevarnost, da vse učiteljevo prizadevanje obstoji nekje v zraku, mesto da bi se bogato naložilo v hram učenčevega življenja.

Sam daje sledeča navodila glede razdelitve snovi:

»Naši deci je sploh 6 let za vsakdanje šole odločenih, tri leta pa za ponovilo do-
sojenih. Za prvi dve leti ima Abecednik veljati, po katerem se otroci pismenke poznati,
slovkovali in za potrebo brati učijo, pa tudi imenovati, da se otrokom pamet in um
razdeni. Za drugo in tretje ali za tretje in četrto leto vsakdanje šole je namenjeno Malo
berilo za omiko in požlahtnenje otroškega srca. Pervo je, da otroke za šolo ogreješ, naj
bojo veselo v šolo hodili. Beri jim zato prav čedno I. Povabo. Daj jim potem brati
III. Pervo skerb in razloži jim pripovedilo povpraševaje. — Ako se je po malem Berili
deci serce za vse dobro oživilo in ogrelo, je namen velikega berila otrokom, že večidel
odrašenim, v tretjem šolskem odredu glavo prebrisati ter jih seznaniti z vsemi potrebnimi
rečmi, ktere jih čakajo v prihodnjem javnem življenji. Da bode šola deci modra priprava
za javno delovno življenje. — V dvema poslednjima letoma od 10.—12. leta starosti se
mladina že dosti za vse te predmete izčajma in hrepeni se vsega tega izučiti. Ako pa
neso v tvojem kraju deca za to, izberi iz Berila, kar jim bo dostojno. Bolje malo pa
dobro, kakor preveč in preslabo.«

3. Nagibi in metode.

Svojih nazorov o učnih predmetih ni zbral, a v njegovih spisih je toliko zadevnih podatkov, da jih je treba samo spraviti v sistematične skupine in jih premotriti z odločilnega pedagoškega stališča.

Poglejmo malo te njegove nazore:

1. Glede verouka pravi: »Če se je ogrelo mladini srce, tudi razum ne sme ostati prazna suha zemlja, da se versko odgojevanje enostransko ne izpridi v golo nabožnikovanje — ampak tudi um naj se obogati z obilnim zakladom verskih in dejanskih resnic ter s tem uri njih spomin, seveda le, kolikor more mladina prenašati.« Priporočal je nazorovalna sredstva (Galurovo »Razlaganje krščansko-kat. nauke v podobah«). Hotel je doseči, da učenci razumejo, zato je priporočal lahko obliko razlaganja.

2. Jezikovni poduk: »Velik božji dar je naš materni jezik, s kojim hvalimo Stvarnika in govorimo o neštetih čudežih božjih. Povej, ako moreš število jasnih zvezdic na nebu in po njih preštej milosti božje, katere zavživamo na ovem svetu. Pa ne pozabimo, srečni otroci, da je beseda materna vseh dobrot največja dobrot, jasno ogledalo vsakega ljudstva, mila dojka vsakega nauka in izobraženja narodnega. Dokler slovi beseda materna, se narod časti in oživlja. Kakor beseda materna umira, peša tudi naroda slava in moč: Kdor ljubi torej svoj narod, njemu so tudi dragi matere mili glasovi, oni so živci duševnega življenja.« — »Podlaga vsake naravne ljudske omike je gojitev ljudskega jezika, brez nje ostane vsako ljudstvo v zibelni svoje izobraženosti. Očivestni dokaz temu je zgodovina naše ljudske šole za 50 in več let.« — »Žalostni časi slovenščine so bili. Vsa

v prahu in mahu zaraščena je slovenščina spala. Nemci in drugi tuji sosedje so jo črtili in zaničevali, vlastenci (plemenitaši) so se je sramovali. Kaj čuda, da ni bilo čitati slovenskih knjig niti moža najti, ki bi jih pisal. Na kmetih ni bilo šol, po trgih in mestih se je učila nemščina in latinščina. Oni dve sta košata za mizo sedeli, njuna sestra pa za vrati pozabljena sedela. Slave slavni sini so znali vrlo pisati nemški in latinski, golčati italjanski in francoski, v svojem maternem jeziku se niso dali slišati, kakor hitro so gosposko suktno oblekli.« — Kar se slovnice tiče, ni krenil Slomšek s pota, po katerem se je vtepala takrat suhoparna snov v glave. Smatral jo je za poskuševališče, kjer se naj obrusi učeni jezikovni čut, ne da bi se mnogo oziral pri tem v tistih primitivnih razmerah tudi že na organično zvezo, ki bi naj spajala živi jezik z abstraktnimi dedukcijami.

3. Glede pravopisa je pospeševal težnjo slovniciarjev, ki so se tedaj trudili, da bi prikrojili našemu jeziku primerno obleko pravopisa ter oglasili in očistili jezik mladi slovenski literaturi.

4. Glede tujih jezikov je bil mnenja, naj se z obilico pravil in dobesednim prevajanjem odpro vrata v njih svetišče. Tu Slomšek pač še ni uporabljal zahtevkov nove šole, a če se spomnimo takratnih razmer, nam bo to tudi razumljivo.

5. Ker v »Kratkem navodilu za malo in veliko berilo« priznava, da se iz Abecednika otroci »uče pismenke poznati, slovkat in za potrebo brati«, sklepamo lahko, da se je Slomšek zadovoljil s tedanjo priljubljeno metodo slovkana. (Buchstabiermethode.) — Kar se zveze pouka v čitanju s pisanjem tiče, je zaostajal Slomšek za sodobnimi pedagoškimi idejami.¹ — O estetičnem čitanju pravi: »Berejo li šolci gladko, bolje polagoma kakor prenašlo.« — Glede na elementarni pouk v čitanju je Slomšek sicer zaostajal za sodobnimi idejami, a je spregovoril o tem predmetu, kakor se poučuje na srednji in višji stopnji, kar priča o njegovi metodiški premišljenosti in praktični okretnosti.

6. Pisanje in druge ročnosti. Kar pisanja tiče, se je poprijel analitično-sintetične metode, ki so jo začetkom 19. stol. priporočali: Natorp, Zerrenner, Zumpe (pismenke se obravnavajo v genetičnem redu). Slomšek se ni ogrel za tedaj navadno metodo v nemških deželah pisanja v taktu (Nädelin, Günther Schöne), a tudi ne za vaje v gibčnosti roke (Anglež Carstairs). O risanju in ročnih delih Slomšek ni skoraj spregovoril.² Tudi telovadbi ni bil naklonjen: »Posvetni oblastniki hočejo imeti predvsem dobre državljane in pogumne vojake. Zato se priporoča našim šolam telovadba, vojaško igranje, skakati in se poskušati, kateri je hitrejši in bolj močen. Da bi izšolali dobro srce, poštene može in žene, je posvetno zamišljenim ljudem poslednja skrb.«

7. Računanje. Slomšek ne razkriva posebnih zadevnih metodiških nazorov. Zdi se, da je prezrl psihološko utemeljeno zahtevo, da se na podlagi konkretnih predmetov številni pojmi razvijajo. Pri računanju na pamet ne obravnava štirih operacij vsako posamezno, ampak obravnava števila vsestransko (Grube). Vendar zahteva, naj se računski zvežejo z življenjem.

8. Petje. Iz »Šole veselega petja«: »Vse stvari pojo po svoji šegi Bogu čast za hvalo. Vrelci po kamenu rožljajo in šumljajo slavo Bogu, velike reke hruščijo po svojih strugah in slavijo vsemogočnega Stvarnika, kateri jim daje toliko moč. Pohlevni vetrec, ki pihlja po drevju, časti Boga, kakor mogočen vihar, ki doni po gorah in priklanja drevje. Grilče se na solncu ogreva in kriči svojemu Stvarniku hvalo, da živi. Še lepše mu ptičice pod nebom veselo pojo. Škrjanček na polju, grlica v zelenem logu po dne,

¹ Že Ratke in Komenski sta naglašala, da je treba učiti čitanja samo v zvezi s pisanjem, Harnisch in Graser sta začetkom 19. stoletja presadila ta nauk v Nemcih na praktična tla ljudske šole. Toda Slomšek še ni uvidel naravne zveze teh predmetov, bodisi, da mu je tradicionalna metoda samostojnega pouka v čitanju bolje ugajala, bodisi, da so mu bile te metodiške reforme neznane.

² Za risanje Slomšek ni imel pravega smisla, in ko so začeli ta predmet prav pozno v drugi polovici XIX. stoletja razvijati, so postavili risanje na podlago geometrijskega pouka.

slavček po noči. Najlepše pa angelci v svetem raju Večnemu slavo pojo: Kako bi molčal človek, venec vseh stvari na svetu? Zakaj bi otrok božji ne pel veselo? Slajše reči ni na svetu, kakor je lepa pesem.«

Slomšek sicer ni napisal znamenitih metodičnih navodil, a v navedenem najdemo dovolj dokazov, kako se je vneto boril proti oklepanju predmetov v tesne spone zgolj mehanične dresure.

4. Njegov samolasten stil.

Že sem poudaril, da je treba Slomška in njegovo šolo vzeti v celoti, ker le tako nam bo stopil oni posebni njegov stil dovolj jasno pred oči, ki bi se pa v perifernem eklektičnem analitiziranju in posilnem iskanju stikov s to ali ono, že več ali manj v pedagoškem svetu uveljavljeno šolo, zanemaril in prezrl. Veliko se je že govorilo n. pr. o vplivu Pestalozzija na našega Slomška. Kakor je pri iskanju sličnih vplivov v navadi, so našli nekateri razloge za to, a jaz bi jih vedel navesti tudi proti. Glavno pa, kar hočem glede tega poudariti, je to-le: Vsa dosedanja opisana Slomškova šola jasno dokazuje — kakor seveda tudi osebnostne črte Slomškovega značaja, kakor sem jih bil navedel — da Slomšek ni bil nikak epigon kakega Pestalozzija ali kogarkoli. Pri epigonstvu imamo vedno izpričane take ali drugačne stike, ki stopajo pri prizadeti osebi v ospredje njenega dela. Tega pri Slomšku ni in pisci le sem ter tja izražajo slutnjo, da bi vsled nekaterih skupnih znakov znala obstajati vplivna občujočnost med Slomškom in recimo Pestalozzijem.¹ Pred vsem se ta sum suče okrog glavnega pedagoškega dela »Blaže in Nežice v nedeljski šoli«, ki da simptomatično odgovarja Pestalozzijevim knjigam: »Wie Gertrud ihre Kinder lehrt« in »Lienhard und Gertrud«. Kakor P.-u, tako je tudi našemu Slomšku domača vzgoja temelj vse vzgoje, enako pa sta se oba strinjala tudi v tem, da bodi šola najprej vzgojevalnica in potem učilnica. Tudi glede oblike obstaja ta skupnost, da je oboje del pisanih ob razpletajoči se povesti iz vsakdanjega življenja in iz šole. Dalje je Slomšku kakor Pestalozziju skupno, da oba navajata k samodelavnosti in nazornosti. — Slomšek ima pod poglavjem: »Nazorni ali ogledni nauk« v »Abecedniku« še odstavek: Petero čutil, v »Malem berilu« pa že šolsko pripravo kot nazorilo. Enako sta se pri nas o socialnem vprašanju, ki ga Pestalozzi obravnava, prva izrekla Slomšek in Praprotnik, pri Srbih Obradović. In še nekaj takih sličnosti.² — A pri Slomšku vidimo, da je ne samo njegova šola tako zrastle z našim miljejem, da bi — če bi tudi zamisel bila prevzeta n. pr. od Pestalozzija — vendarle po tej predelavi kazala znake njegove lastnine in originalnosti. Razen tega pa — če prav in

¹ V mislih imam Iv. M.-a-nov članek: Slomšek pa Pestalozzi, ki je izšel v »Učiteljskem tovarišu«, XXVI. 1. — 1886.

² Drugi pripisujejo »Blažu in Nežici v n. š.« vzor v Jaisovi: »Walter in Gertrud« iz l. 1833., ki je bila že par mesecev po prvem natisu razprodana in jo je praški kardinal Schwarzenberg dal prevesti na češčino. Baje je Slomšek na tako delo mislil že jeseni l. 1839.

skrbno sledimo navedenemu — moramo začititi, da imamo opravka s človekom, ki je sam pedagoško ustvarjajoč duh, in že iz navedenega njegovega ogromnega dela na pedagoškem polju pri nas moramo sklepati na njegovo pristnost in originalnost, ker le iz tako globokega spoznanja odgovornosti, kakor smo jo zabeležili na njem, je tako plodno in vztrajno delovanje mogoče. Vplive in pobude pa dobiva od svoje časovne okolice vsaka ustvarjajoča osebnost tudi nehote. Izvirne ideje so redke in še te slučajnega, usodnostnega značaja, torej brez zaslužnosti za onega, ki so mu ravno podarjene. Pri presojanju izvirnosti se je treba marveč ozirati predvsem na to, ali delo izvira iz njegove osebnostne rasti pristno ali pa je kakor po sili pritegnjeno in kaže svojo nepristno pritaknjenost. O taki izvirnosti pedagoških idej pa pri Slomšku po vsem rečenem ne more biti nikakega dvoma.

5. Nekatere zanimivosti.

A. Ženska vzgoja.

Značilno je tudi, da najdemo pri Slomšku sedanjemu času sorodne ideje glede ženske vzgoje: »Ne pustite dekleta brez potrebnega nauka rekoč: »I čemu je dekletom šola, saj ne grejo na vojsko.« Dekletom je šola bolj potrebna kot fantom, toda drugačna mora biti kakor za mladeniče. Ne bo dobrih gospodinj, ne poštenih žen, ne pametnih, skrbnih mater, tudi ne bo srečnih hiš. Žena tri vogle derži — dobra žena se težko dobi, ako dekleta pravega podučjenja nimajo.« (Drobt., 1846, 182.) Želel je, da bi se dekleta prej, ko izstopijo iz šole, v župnijski kuhinji izurile v najpotrebnejših gospodinjstkih stvareh ter se tako pripravile za dobre in razumne gospodinje.«

B. Za avtoriteto in red.

Nadalje je Slomšek sedanjim željam odgovarjajoče pojmoval tudi vprašanje avtoritete v šoli. Sem spada poglavje o telesnih kaznih:

»Učitelj, ki svoje šolce po trinoško strahuje, je toči podoben, ki mlado setvo pobije. Njegova setev dobrega sadja ne prirodi. Učitelj, ki svoje šolce mehkuži, ter jim vse po volji pušča, je mlačnemu jugu podoben, ki drago cvetje posmodi, da žlahtnega sadu ne da. Njegovi učenci bodo rahli in puhli možje, za nobeno težavno službo sposobni.« — Glede šibe je Slomšek zahteval, da se naj četudi ne docela odpravi, pa vsaj omeji in razumno rabi.¹ Za hude pogreške ni zametaval tudi telesne kazni, a njeni uporabi je priporočal srednjo pot: »Šiba naj bo ozdravilo, ne vsakdanje kosilo za otroke. Vzgojitelje je učil, da je najboljšje in najlepše vzgojno sredstvo ljubezen, ki naj si jo pridobe pri otrocih.

Omembe vredna je Slomškova odločna zahteva po redu.² »Red je duša opravil.« Svojim duhovnikom priporoča (tudi pedagoška gستا) ta-le trojni red: 1. Dnevni red, katerega si vsakdo sam predpiše, — 2. službeni red, katerega mu njegov poklic predpisuje, — 3. hišni red, katerega zahteva od njega pristojnost. — Pastoralnim konferencam

¹ Pestalozzi: »Šiba o pravem času in zmerno rabljena, je gotovo dober odgojilni pripomoček.« — Diesterweg: »Trdovratno laganje, kljubovanje kakor tudi kradež, nespodobnosti morajo se s šibo kaznovati.« (Podobno še Celler in Leidenstücher.)

² Slomšek nam razen tega razlaga obilico razvad in slabosti mladine (laž, neubogljivost, samoglavost in lenobo itd.), kjer so skrivni vrelci strupenih tokov, kako jih zadelamo.

je med drugim stavil ta-le praktična vprašanja: 1. Kako bi se dalo odpomoči čutečemu pomanjkanju sposobnih šolnikov? Kaj bi lahko in kaj naj store dušni pastirji, da se odgoje, osobito za šolo po deželi, rabljive učiteljske osebe? (1853.) — 2. Odkod prihaja kljub premoženju naših ljudskih šol, da se širi brezvera, spridenost, zaničevanje vsake avtoritete in pa nagib k punktu med ljudstvom? Kako bi se dale zlasti nedeljske šole bolje urediti. (1858.)

Zanimiva je sledeča izjava Fr. S. Jamška o Slomšku: »O zavidanja vredni duhovniki, ki ste imeli srečo in čast imenovati modrega rodoljuba svojim spiritualom. — Pa ravno tako omilovanja vredni pripravniki, ozir. šolniki po Slovenskem, kateri še vedno zaman pričakujemo svojega Slomška, da bi radikalno prestrojil naša sedanja učiteljišča v smislu zdrave pedagogike, na podlagi neovrgljivega, vsem svobodnim in omikanim narodom svetega načela: Ljudska šola mora biti povsod in vsikdar podlaga narodnej omiki, tedaj izobrazovališče naroda na narodnej podlagi. Take šole za narod, recimo narodne šole, imajo Nemci, Italijani, Francozi itd.«

C. Razmerje Cerkve do države in šole.

Slomšek je bil na vseh šolah svoje škofije tehnični učitelj in katehet na dva načina: prirejal je šolske knjige ter dajal mnoga pedagoška navodila klerikom. Zanimivo si je ogledati tudi njegovo pojmovanje stališča Cerkve do države glede na šolo.

Nekoliko bodo osvetlile to stališče naslednje njegove besede. Nameravani ločitvi šole od duhovščine se je uprl: »Vi hočete se duhovske gosposke otresti ter mislite, da boste svobodnejši, če pridete zopet v deželsko oblast? Možje, varujte se, da ne pridete iz dežja pod kap... Ako boste vi svoje šole brez duhovske gosposke imeli, bo katoliška Cerkev prisiljena, da začne svoje šole.« — »Šola brez cerkve je podobna ledenici, v kateri ni prave svetlobe in nobene toplote.« — »Šola, hčerka cerkve, je za njo najvažnejša učna in vzgojna naprava človeštva, ki zasluži vso našo pozornost in žrtve, da bo uspevala in blagodejno učinkovala na cerkev in državo, ko vzgaja obenem zveste in krepke člane. Zato rabi šola od cerkve verski blagoslov, od države pa zunanjo zaščito od dušnih pastirjev pa njim pripadajočo pažnjo in oskrbo. Šola naj bi bila dušnemu pastirju punčica očesa — ta pa duša šole, da bo prospevala.«

Ali je mogel lepše in določneje izraziti tisto svoje — že prej podčrtano — optimistično stališče, široko a tudi globoko, utemeljeno dovolj, da je zajel v lep sklad vse tri pedagoške velesile, ki ubrano vodijo k enemu pravcu, — k duhovnemu podvigu človeka? Prva za Cerkvijo je šola. Država pa imej nad njo materialno skrb. Slomškova zamisel države pač prerasča Platonovo. Njemu je Cerkev organizem, ki se vrašča v človeštvo po posameznih narodih, ki so poklicani... Ta organizem edini osrečuje človeka, in, ker mu ostane kot duhoven pojav večna skrivnost, ga dviga na nivo otroka božjega in ga posaja v kraljestvo božje, kot človeka najdostojnejšo dedščino Boga.

6. Drobotnice.

Ker je Slomšku izpodletela namera z ustanovitvijo »Slovenske matice,¹ se je lotil zbornika, ki bi izhajal vsako leto ter obsegal poučne in zabavne spise, primerne za šolo in dom. Še isto leto 1846. je izšel prvi letnik »Drobotnic«, ki so poslej vrsto let same opravljale med severnimi

¹ L. 1845., 15. aprila je bila prošnja odbita.

Slovinci isto književno in narodnovzgojno delo kot Bleiweisove »Novice« na Kranjskem.¹ Slomšek je znal spretno zbrati okrog njih krogi sotrudnikov. Ivan Macun pravi: »Kar je koli sposobnih umov še spalo med duhovniki, vse je znal prebuditi Slomšek, da so v »Drobtinice« pisali.« Strnil je Slomšek štajersko pokrajinsko književnost z osrednjo slovensko (kranjsko) zlasti v »Drobtinica«h, ki jih je jezikovno skušal vedno nasiljanjati na jezik, ki so ga pisali Kranjci. Ker so se okrog »Drobtinice« zbrali vsi tedanji štajerski pisatelji, je dosegel, da so se ravnali tudi ti po Kranjcih in tako je razmeroma zgodaj zavladal enoten književni jezik. (Pismo Metelku l. 1824.) Tudi v tem, zlasti v vnemi pri ustvarjanju živega kroga sotrudnikov ob »Drobtinica«h, se kaže njegova pedagoška podjetnost. Narodnovzgojno delo, ki so ga izvršile pri nas njegove »Drobtinice«, je velikansko. Kot pisatelju Slomšku ni do umetniških, ampak do vzgojno podučnih ciljev. Zasluga »Drobtinice« je tudi, da so Slovincem priporočale šolo in nje velik pomen tako jasno in prikupljivo opisovale, da se ravno njim mora priznati odlična kulturna delavnost za slovenski narod. (XXXI. letnik. Urednik dr. A. Karlin v Predgovoru.) — »Drobtinice« so bile neusahljiv vir naukov prave modrosti in zdravih nazorov. Po njih je dobilo ljudstvo veselje do čitanja, začelo se je zanimati za prosveto. Kmeti so zajemali iz njih tisočere nasvete za čednostno življenje, pa tudi za umno poljedelstvo, živinorejo, kletarstvo. Učitelji so našli v njih izvrstno gradivo in bistroumne načrte za pouk. A duhovniki so imeli v njih pravo zakladnico najboljših sredstev za dušno pastirovanje.« V poznejših letih pa so »Drobtinice«² izgubile svojo prvotno veljavo. To se pozna zlasti ob Lampetovem urejevanju. K temu so seveda pripomogli tudi pedagoški časopisi (mislim na Učiteljskega tovariša in Popotnika), kakor velja isto tudi za »Novice«, ki so bile v prejšnjih letih iz pedagoškega stališča mnogo bolj zanimive in važne.

¹ »Mohorjeva družba« je v sedemdesetletnem obstanku poslala med slovenski narod ok. 20 milijonov knjig. Prizadevanje Slomška za književno društvo ni bilo brez haska: rodilo je poleg »Družbe sv. Mohorja« še »Matico slovensko«.

² »Drobtinice« so odgovarjale vzgledu J. Jakschevega »Jahrbuch für Lehrer und Erzieher«. — Od l. 1846. pa do l. 1901. je izšlo 31 letnikov. Od l. 1863—87 so izhajale pod spremenjenim naslovom »Slomškove Drobtinice«. Urejevali so jih: Slomšek (1846 do 1847), Matija Vodušek (1848—50), Iv. Rozman (1851—56), M. Stojan (1857—61), Fr. Kosar (1868—69), dr. Fr. Lampe (1887—99) in dr. A. Karlin (1909). Slomšek je napisal skupno v Drobtinica 1300 strani. Tiskale so se spočetka v Gradcu, nato v Celju, Celovcu, nazadnje v Ljubljani, navadno v 5000 izvodih. Sodelovalo je v letnikih do 1883. l. 130 sotrudnikov. Slomšek je rad priobčeval kake zapiske o šoli in vzgoji pod različnimi naslovi. Tako: »Šolsko blago za nareke in predpise«, 19 zapiskov v »Drobt.« l. 1852., »Šolsko blago za nareke in prepise« v »Drobt.« l. 1853., 12 zapiskov in »Mala bisaga šol. blaga za odraščeno mladost« za l. 1857. v »Drobt.«, 17 zapiskov, a pod naslovom: »Deset dobrih nasvetov za šol. blago.« — V splošnem pa so zapiski o šolskem blagu in navodila za šol. pouk v vseh »Drobt.« pod naslovom »Ogledalo za šolo in domačo rejo otrok«.

7. Slomškovo udejstvanje drugod.

Slomšek je pisal tudi v »Novice«. Letnik 1846. je objavil tam statistično-zgodovinski pedagoški spis »Bratje sv. Cirila in Metoda v naših šolah«, kjer so omenjeni sledeči zaslužni šolniki: Jože Valant, svetovalec deželne vlade na Kranjskem, Jožef Jakomini, dekan pri Novi cerkvi blizu Celja, J. J., župnik v Spitaliču, Janez Miklav na Koroškem.¹ Zlasti so zanimivi Slomškovi prispevki v l. 1844, 46, 47, 48!

Njegova zasluga je nadalje, da je prodrla v šolo gajica, ker je leta 1847. priporočil vladi, naj izdajo v njej šolske knjige. — Kot spiritual v Celovcu je Slomšek sploh ustanovil slovensko društvo, ki je imelo svoj sedež na Japljevem domu. Tu je potekala plodna doba njegovega slovstvenega delovanja. Tako je n. pr. sodeloval tudi pri slovarju, ki ga je potem l. 1860 izdal Cigale s tem, da je zbiral zanj gradivo. Enako je kot spiritual sodeloval tudi pri Jarnikovem slovarju l. 1832. in 1859. pri Vodnikovem spomeniku. Omenil sem že, da je iz svojih slovenskih predavanj na celovski bogoslovnici sestavil svojo slovnico, ki pa je ostala v rokopisu.

Dalje je Slomšek pisal še v razne druge časopise, kakor: v »Slovenski Glasnik« (1858—68), »Slovensko Bčelo« (1850—53), v Janežičevem uredništvu kot »Miroljub«, potem je sodeloval redno do smrti pri cerkvenem listu »Zgodnja Danica« (1848—1905), ki je bil Slomšku najljubši. — Dalje pri graškem listu »Styria«, »Theologische Zeitschrift«, »Zeit und Ewigkeit«, pri celovski »Carinthia«, kjer je poročal zlasti o raznih pojavih na slovenskem prosvetnem polju in tudi »Carinthia« je poročala o njegovih delih. — Zanimal se je tudi za »Slavinjo«. — Sicer je omembe vredna njegova knjiga »Dejanje svetnikov božjih«, ki je najboljše Slomškovo delo. Sam je opravil pri njem tudi korekturo in pri tem občutno oslepel.

8. Sodelovanje s Thunom.

Med zanimivostmi in značilnostmi, ki zadevajo Slomškovo udejstvanje na vzgojnem polju, mi je posebej še obdelati njegovo razmerje s Thunom, ki je prevzel naučni resor l. 1848., torej v dobi, ko se je s strani avstrijske vlade močno naglašala potreba po popolni reformi ljudske šole na bolj nacionalni podlagi. Ni čuda, da je minister Thun kmalu spoznal v Slomšku moža, ki bi mu mogel stati ob strani kot svetovalec s svojo strokovno naobrazbo in velikim izkustvom. Tako je nastala med njima zaupna in prostodušna korespondenca, ki je trajala polna štiri leta. »Ta štiriletna korespondenca«, pravi Kosar v svoji znameniti knjigi o Slomšku (1863), »bi ne smela ostati prikrita (dürfe nie unberücksichtigt bleiben) pri obravnavanju zgodovinskega razvoja naše ljudske izobrazbe.« Omenil sem tudi že, da se je v tej dobi, ko nahajamo Slomška v tesnem sodelovanju s Thunom, razvila tudi njegova največja delavnost. Izdal je mnogo šolskih knjig. Baje se še sedaj dobe skice in predlogi za posamezne učne knjige, ki jih je Slomšek poslal ministrstvu.² Dr. Hoffinger obžaluje (v Wurz-

¹ V to razpravo je vpletena tudi statistika lavant. škofije.

² Že službeni listi do l. 1847. kažejo živo Slomškovo delovanje, ministrstvo pa celo l. 1854. v nekem posebnem dopisu izvrstno pohvali dotično njegovo sodelovanje pri zlagi novih šolskih knjig.

bachovem slovarju), da dotični spisi med Slomškom in Thunom niso še izdani. Lendovškova opomba k Zbranim spisom (»Pastirski listi«, str. 4) se glasi: »Morda nam bode sreča mila in najdemo še tudi Slomškove nagovore, ki jih je imel pri raznih škofijskih obhodih (vizitacijah) in pa dopise njegove, katere je pošiljal v šolskih zadevah bivšemu ministru za uk in bogočastje, rajnemu grofu Thunu.«¹ Medved pa Lendovškovi opazki pristavlja: »... mi ni bilo mogoče, gotovo obširnega dopisovanja med Slomškom in Thunom dobiti v roke. V ministrskem arhivu je jedino zgoraj omenjeno pismo, drugih poročil Slomškovih tam nimajo. Kje se sedaj nahajajo, v ministrstvu samem ne vedo. Sluti se, da sta si Slomšek in Thun sicer mnogo, a vedno tajno in samo zasebno dopisovala. Morebiti so Slomškova pisma v zasebni rodbinski zbirki grofov Thunov. Ker se tudi v Slomškovi zapuščini Thunova pisma ne nahajajo, je opravičen sklep, da so se bržda vsa dopisovanja na obeh straneh takoj začetkoma uničila radi tajnosti. Za blagovoljno posredovanje v ministrskem arhivu se tem potom spoštljivo zahvaljujem gospodu dr. Fr. Vidicu na Dunaju.«

Vsled pogostih pogovorov in dopisovanj med Thunom in Slomškom je lavant. vladika neposredno vplival na zaslužnega ministra, ki je — kakor znano — prerodil in preosnoval vse avstrijske ljudske šole, kakor tudi srednje in višje, a posrednje je vplival Slomšek s tem brezdvoma na preosnovo avstrijskih šol sploh, in marsikatera uredba ministrstva je posledica Slomškovih modrih nasvetov. M. Močnik piše v svoji razpravi: »Slomšek — prvi pedagog novejših časov« (Učit. Tov., l. 1865.) sledeče: »To silno važno dopisovanje s Thunom je trpelo štiri leta (1848—52) in ako bi kdo zgodovino naših šol pisal, bo tukaj najdel najiminitnejši reči. Kaže nam pa tudi, da je Slomšek vladi vselej zvesto in z veseljem pomagal, kadarkoli ga je potrebovala in da je Slomšek dvoje vrste bukev spisal: eno za čisto slovenske, druge za slovensko nemške šole« in pristavlja: »Le eni reči se je določno ustavljal, namreč nemščini v ljudski šoli pri krščanskem nauku. Zoper to zlo rabo je Slomšek terdo na pete stopal in v njegovi vlogi iz ministrstva dne 5. julija 1852. beremo, da se poučevanje v sveti veri ne sme nikdar za podučevanje nemškega jezika obračati, ampak v krščanskem nauku naj se poučuje v tistem jeziku, kakor se v cerkvi božja beseda oznanja. Čisto nepotrebno je tedaj slovensko-nemške katekizme natiskovati.«

Iz vseh navedenih citatov, ki se tičejo Slomškovega razmerja s Thunom torej izzveni naglaševanje velike važnosti tega razmerja v kategorični obliki. Vsi se strinjajo v tem, da je to občevanje obstajalo in da bi bilo brezdvomno velike važnosti in celo nujno, da bi se našla omenjena pisma

¹ Navaja pismo o razvoju občinskih šol (Thunu), ki jih je on ustvarjal po duhovščini v štajerskem oddelku lavant. škofije in o razmerah. Pismo se hrani v ministrskem arhivu na Dunaju. V tem shranjenem pismu, v katerem poroča o občinskih šolah kaže Slomšek tudi na požrtvovalnost duhovskega pastirstva, ki največkrat iz lastnih moči in na svoje stroške ljudstvu šole nudi.

in odkrila zadevna korespondenca.¹ Le Medved postavlja domnevanje, da so se vsa ta dopisovanja sproti uničevala na obeh straneh radi tajnosti. Pripušča nadalje isti tudi možnost, da so shranjena v zasebni rodbinski zbirki grofov Thunov. Iz te korespondence bi imeli mnogo jasnejšo in določnejšo sliko o Slomškovem pedagoškem delovanju, ki bi bila za našo zgodovino šolstva sploh in Slomška posebej neobhodno nujna. Razvidelo bi se iz nje ne le Slomškovo delo pri nas doma, ampak — vsaj kakor trdijo navedeni pisci — tudi njegov vpliv na ministra Thuna glede na razne nasvete in predloge, ki so potem neposredno učinkovali na vse tedanje avstrijsko šolstvo (morda uvedba realij v šole in podobno).

Ko se mi je posrečilo oglasiti se v Arhivarni naučnega ministrstva (Die Direktion des Archives im Bundesministerium für Unterricht, Wien, Minoritenplatz 5), so mi tam takoj povedali, da arhiv od l. 1848. dalje trenutno še ni urejen. Moral sem torej brezuspešno oditi in počakati. Ker sem med tem dobil že tudi za to podporo (od Kr. banske uprave), sem mogel svoja raziskavanja nadaljevati. V počitnicah 1931 sem se znova oglasil na Dunaju, kjer so mi obljubili, da bom dobil glede Slomškove korespondence s Thunom v kratkem času odgovor v Ljubljano. Med tem sem se bil obrnil vzporedno tudi preko tuk. češkega konzulata na Češin, kjer se nahaja graščina in zasebni arhiv grofa Thuna. — Skoro istočasno pa sem dobil od obeh strani zanimalen odgovor glede te korespondence. Ostane torej domneva, da se je ta korespondenca uničila.

Tudi sem preiskaval zadevo v Mariboru, kjer imajo gradivo o Slomšku precej izčrpno zbrano. Razen že omenjenih dveh pesmaric pa so tam omembe vredna le še pisma, ki jih je Slomšek naslavljaj svojim kulturnim sodelavcem (Vodušku, Stojanu itd.) in iz katerih se more k našemu vprašanju najti le sem pa tja kak drobec, (Ohranjenih pisem Vodušku je n. pr. 94. Pisma spadajo v dobo do l. 1858.), ki pa se bo izluščil lahko šele, ko bodo vsa pisma objavljena. Op. pisca.

* * *

Iz vsega navedenega: iz očrtanega Slomškovega udejstvovanja, ki smo ga spremljali ob letih njegove rasti do viška, dalje iz podanih črt, ki so nam predočile posebnost njegovega stila, njegove pedagoške osebnosti in končno iz teh obravnavanih značilnosti, — pa upam, — moremo sedaj zagledati dovolj jasno našega Slomška, ki stoji pred nami kot izrazito pedagoška osebnost v vsem svojem življenju in udejstvovanju. Ta njegova pedagoška osebnost ima še to posebnost in edinstvenost, da je v taki silni izrazitosti zrastle iz naroda in kot taka nosila vse njegove znake in barvitosti, ki jih sicer zaman iščemo v tako veliki meri pri drugih. Kakor že poudarjeno pa Slomšek ni le znamenit po tej globoki zakoreninjenosti v narodu, temveč tudi po velikopoteznosti svojega udejstvovanja, ki mu niso delale mejá in ovir ne svetna še manj pa cerkvena oblast. Resnično, Slomšek je bil pravi voditelj, vladika svo-

¹ Na pobudo in nasvet tako prof. dr. Ozvalda kakor tudi prof. dr. I. Prijatelja, do katerih dveh sem se takoj, ko sem stvar zasledil, obrnil, sem takoj pričel misliti, kako bi mi bilo mogoče na Dunaj, da vidim, kaj bi se tam dobilo. To svojo pot sem si postavil z isto željo, ki me je vodila tudi ob moji odločitvi, da se lotim zadevne svetosavske naloge, namreč, da dobim čim jasnejšo sliko o življenju in stanju našega šolstva v preteklosti.

jega naroda, njegov duhovni vrtnar. Ni nam tedaj časovno bilo treba državnih velikanov, tudi še ne slovečih umetnikov, naš narod je bil marveč tedaj še v povojih omike in duhovne razrasti in zato nam je bilo tedaj treba še požrtvovalnega vzgojitelja in buditelja, da pripravi sposobna tla za poznejšo plodno in razgibanejšo rast duhovnih vrednot naroda. V tej vlogi prihaja s časovno potrebo pred nas Slomšek z vso svojo vnemo in vzgledno požrtvovalnostjo. Ni pa kot tak Slomšek pomemben le za tedanji trenutek naše narodne biti, temveč je z vso svojo duhovnostno gloriolo nepremisljivo z našim narodnim organizmom zrasla osebnost, v katerem širi in oploja vsako duhovno stremljenje in udejstvovanje katerekoli poznejših generacij. Danes gledamo sicer nanj iz stoletja nazaj, a vendar nam vsem Slomšek še danes govori in nam more še mnogokaj povedati. Njegovi nazori o šolsko vzgojni svrhi in postopanju so še danes v veljavi in v ospredju »novih« zahtevkov današnje šole, njegova sveža, totalnostna širina duha nas še danes preseneča in nam lahko služi za vzgled. Danes, ko je šolska mreža pri nas že mnogo bolj gosta in se še vsak dan bolj diči z vzglednimi šolskimi poslopji, danes ko živimo Slovenci v svoji državi, ki skrbi za naše pedagoško polje, pa nam še vedno nedostaja duha Slomškove šole, očitvidno še zelo manjka tem šolam vrtnarjev, kakor je bil Slomšek ob njih začetkih. Manjka nam jih, ker nam manjka osebnosti — vzgojiteljev, ki bi se žrtvovali za boljši rod z ono globoko občuteno odgovornostjo, temelječo na spoznanju kulturnih vrednot, kakor nam jo je izpričal baš Slomšek s svojim vekotrajnim delom na naši šolskovzgojni ledini. V tem pogledu bo treba pri nas še marsikaj izboljšati, ako naj bomo vredni nasledniki našega voditelja — Slomška. Z nestrpnostjo čakajo današnje razmere naše šole novih Slomškov, ki bi znali ta velika in vredna šolska poslopja s takim pridom izrabiti, kakor je baš on pokazal v tem svojo veliko zmožnost na tedanjih dvorazrednicah in skromnih nedeljskih šolah. Tembolj bi morali v današnjih, še vedno materialističnih časih upoštevati Slomškova vzgojna načela, ki se tičejo predvsem srčne kulture in duhovnega oblikovanja in šele potem v drugi vrsti ostalega pouka. Narod kakor posameznik rasteta progresivno v etičnem smislu le, kadar rasteta v duhovnost in jima daje zadevne potrebne smernice šola, ena najvažnejših kulturnih institucij naroda in države. Tega dejstva se je Slomšek — upam si trditi — mnogo bolje zavedal kot marsikateri naših pedagožov na današnjih šolah. Slomšek je bil vzgojitelj-vrtnar, ki dobro pozna in mora dobro poznati svoje mladike in ki ve, česa jim je treba. Ni se oziral mnogo na zaprašene papirnate določbe takratnega zastarelega učnega načrta, temveč — dobro se zavedajoč, da je človek tisti, ki te določbe razmeram in okolju primerno postavlja — je ustvaril svojo šolo opirajoč se le na njemu prirojen čut šolske norme, a zraven upoštevajoč vse realno stanje, ki mu ga je nudil traktatni trenutek. S tem je povedal jasno tudi naši dobi, da se umetniku — in kdo bo dvomil, da posel duhovnega, človeškega vrtnarja ni eminentno umetniški in najvišje duhovno udejstvovanje človeka sploh — ne smejo vezati

roke, seveda pa mora biti to res umetnik in poklicni vzgojitelj in ne mar le izvrševalec nekega posla, ki mu mora posvečati pažnjo in brigo samo toliko in samo zato, ker je to pač kot krušna služba vredna njegovega interesa. Taki učitelji ne prinašajo napredka, ampak so kakor suhe veje na deblu šolske oblikovalnice, ki mora ostati večno živa in delavna. Le taka, elitna šola, kakršni je Slomšek prisodil potrebo obstanka, bo narod dvigala in osrečevala.

Lahko je bil in je še ponosen slovenski narodič na svojega zgodnjega in tako duhovno velikega vrtnarja, saj se z njim smelo ponaša lahko tudi pred drugimi narodi in na njem pokaže lahko vsak čas brez sramu posebnost svojega duhovno etnološkega stališča. V današnjem trenutku pa glejmo, da ga ne bomo prezrli pri sodobni gradnji naše kulture in mu postali nevredni!

*

Zaključna beseda: Gradivo, ki sem ga vpletel in uporabil v tem delcu, sem nabral večinoma iz sledeče literature in se ga tudi pridno držal. Zavedam se dobro, da ne podajam izklesanega, završenega in izčrpnega dela o vprašanju, ki bi bilo, kakor že v uvodu povedano, vredno zaključene obdelave. Naj celotno objavljeno delce služi le morda v pomoč pri uporabi Slomškove dobe kot sestavnega dela Zgodovine našega šolstva, za katero sem se sam ob tem eseju navdušil. E. B.

Literatura o Slomšku, ki sem jo imel večinoma pri roki in tudi uporabljal (ne omenjam posebej Slomškovih lastnih zadevnih knjig in spisov), je sledeča:

Miha Lendovšek: Anton M. Slomškega zbrani spisi, 1876.

Franc Kosar: »Anton Martin Slomšek, Fürst-Bischof von Lavant.«

Dr. A. Medved: »Anton Martin Slomšek«, izd. Moh. družba, 1900.

Dr. J. Bezjak: Obča zgodovina vzgoje in pouka.

A. Jamšek: Slomškove Drobtnice, 1887.

Fran Erjavec in P. Flerè: A. M. Slomšek, Izbrani spisi za mladino, 1926.

»Drobtinice«, vsi letniki.

»Blaže in Nežica v nedeljski šoli.«

»Novice«, letniki 1843—1903.

»Popotnik«, vsi letniki.

»Pedagoški zbornik«, vsi letniki.

»Šolski prijatelj«, vsi letniki.

»Slovenski Učitelj«, vsi letniki.

»Slovenija.«

H. Schreiner: Kratak pregled o razvoju slovenske ljudske šole. (Popotnik 1919, št. 5—6, str. 140.)

Kovačič: Zgodovina lavantinske škofije.

J. Glaser: Zgodovina slovenskega slovstva.

I. Lapajne: »Slomšek — pedagog«, »Iv. M—a: »Slomšek pa Pestalozzi (Učit. Tov. 1886), kakor tudi vse ostale letnike »Učiteljskega Tovariša«.

»Slovenski Glasnik«, letniki 1858—68.

»Slovenska Bčela«, 1850—53.

»Zgodnja Danica«, letniki 1848—1905.

»Katoliški obzornik«, vsi letniki.

Brinar Josip: Anton M. Slomšek kot pedagog, 1901.

Bogoslovni Almanah: Mat. Slavič: »Slomšek — pedagog«, 1906.

Dr. Žagar, njegov članek v Glasniku Srca Jezusovega, letošnji letnik.

Reforma ocenjevanja v osnovni šoli.

Alfonz Kopriva.

(Kонец.)

Navesti hočem nekaj lastnih poizkusov, ki jih pa še nisem statistično dognal, kako sem si zamislil delno rešitev vprašanja o ocenjevanju učencev.

Nižji oddelek čita berilo »Volk in maček« (dvočlovček). Z vsem razredom sem se že bil ob tečaju razgovoril o težkočah pri pravičnem redovanju za učitelja.

Učenci so že vedeli o namenu spričevala in pozneje odpustnic. Napisal sem jim bil takrat na tablo besedilo redov in rede v številkah. Tudi smo imenovali takrat v jezikovnem pouku vse izraze pohvale ali graje. Vprašal sem učence, kaj bi imeli v spričevalu rajši napisano, »dobro« ali »3«? Kakor sem bil tudi pričakoval, sem prejel odgovor — »dobro«. — Zakaj pa ne številke 3? — Ni tako dobra! — Ne pove tako natančno! — Je lepši red! — Slične odgovore sem dobival; številke ni nikdo zagovarjal razen enega. Ta je namreč rekel: — Če naši vidijo 2 ne vedo kaj je, če pa vidijo napisano slabo, so pa kar hudi! — Špekulant!

Poklical sem iz istega oddelka učenki M. in P. Čitali sta zgoraj navedeno berilo. Rekel sem drugim, naj si vsak sam na tihem zabeleži v številkah, kako čita ta ali ona. In sicer od 5 do 1 tudi z vmesnimi številkami. Vprašal sem po prečitanem berilu čitalko M. samo, kaj zasluži. — M. pravi »4«. — Kaj pa drugi? Kdo je pisal za M. 5? — Nikdo. — Kdo $\frac{1}{5}$? — Večina. — Vprašam P. — Odgovori »3«. — Drugi? — Skoro soglasno »4«, le nekateri so pisali »3« ali » $\frac{3}{4}$ «. — Kako to? P. je vendar slabše čitala, vsaj gotovo ne tako lepo ko M.! — Deklica S. iz višjega oddelka mi je odgovorila (videl sem, kako so se nekaj resno sporekovali med seboj dečki in deklice): M. ima že 12 let, P. pa je šele v devetem letu! — Druga pravi: P. mora vedno delati doma in za živino tekati, M. pa ima čas!

Res. M. oče je rudar. Zemlje je malo. Koze imajo. Deklica je še edina nepreskrbljena. Večkrat, posebno pozimi čakajo M.-ovi na očeta pri luči in tačas čita hčerka sama ali materi. Vprašal sem obe, če je res tako in sta mi pritrdili. Sicer sem tudi sam vedel za to, toda hotel sem se prepričati, kako stališče bosta zavzeli napram tem ugotovitvam ocenjeni učenki.

Tako spoznamo tudi značaj otrok. Jaz sem dostavil, da bi ocenil obe 4, kar sta ocenjenki in sošolci odobraval.

Po večkratnih sličnih primerih, kjer so prišle v poštev vse okolnosti, v katerih ocenjenec živi, njegove lastnosti, kakor pridnost, natančnost, lenoba, površnost, nadarjenost, nervoznost itd., uvidijo otroci potrebo nekega razlikovanja, individualiziranja in pričenjajo ocenjevati pravilno. Ocenjujemo včasih tudi z izrazi, kar je boljše, ker so življenju bližji. Ocenjujemo često, največ pri jezikovnem pouku. Marsikdo bo mislil, da se je bati, da se bo otrok vpričo svojega slabšega uspeha izgovarjal na svoje domače razmere. Da se to ne zgodi, je treba prvič poznati učitelju iste, drugič je razredna zajednica pomočnica k pravičnemu ocenjevanju in v

odvrčanje k zablodi v neobjektivnost, tretjič nam pomagajo razni zgledi iz življenja ali povesti, ki govore o vztrajnosti v premagovanju težav itd. N. pr. krasna mladinska knjiga E. de Amicis »Srce«, ki jo imamo tudi v slovenskem prevodu, nam pride tudi za take primere v pomoč.

S takim postopanjem se otrok ne vadi le v izražanju, pridobi smisla za pravilno oceno, smisel za prav in napačno, za lepo in grdo, obenem pa se vzgaja k družabnemu čutu, ko človeka ne smeš takoj napačno soditi ali celo obsojati, dokler ga ne poznaš in tudi potem bodi obziren.

Tako učenci ocenjujejo pravilno kmalu brez posebnih vprašanj vsakega učenca in tudi proti samim sebi postanejo pravičnejši, t. j. ne preveč bahavi in samozavestni, pa tudi čut manjvrednosti in nesamostojnosti se okrnjuje. Ako pa se prestopki pojavljajo, jih razred kmalu korigira in zatre.

Po razpoloženju razreda, po izrazih in vzklikih večine, po izrazih v očeh in obrazih, po raznih gestah večine ali posameznikov po kaki krivični oceni od moje strani ali od strani součencev smatram vselej to kot pravilni in upravičeni votum.

Tam, kjer je moja ocena za spričevalo boljša, molčim, kjer je slabša, jo utemeljimo ali izravnamo. Ocena je v tem slučaju vedno javna, le tam, kjer to zahteva otrokov značaj in posebne okolnosti, povem otroku samemu. Zadnje velja posebno pri nraavnih prestopkih otrokovih ali tam, kjer bi bila v zvezi z oceno otroka tudi sodba o otrokovih starših. Pri vsakem ocenjevanju skupno z deco pa je v prvi vrsti treba najtaktnejšega in vsem duševnim tresljajem otrok tanko prisluškujočega učitelja.

Koncem predlanskega šolskega leta sva bila z ženo poizkusila uvesti tajno redovanje najprej po posameznem učencu, nato po součencih, in sicer na listkih, na katerih so bili napisani posamezni predmeti. V splošnem so sami sebe in drug drugega dobro presojali. Najtočnejša je bila sodba v nižjem in srednjem oddelku II. razreda (dvorazrednica). Pri ocenjevanju zadnjih šolskih let so prišle, največ pri deklicah, v poštev sebičnost, nevoščljivost, pristranost, nagajivost, neresnost, desinteresiranost itd. Statistične in točnejše podatke bi mogla dati višje organizirana šola. Poizkusi se to na ta način, da reduje v vseh predmetih najprej učitelj. Nato redujejo na posebnih listkih učenci vsak zase, in morda zopet na posebnih listih sošolec za sošolca, v mešanih razredih morda dečki za deklice in obratno ali kako drugače. Seveda bi se ti poizkusi obnesli le, ako prej dobro razložimo redovanje, rede in pomen ocenjevanja sploh. Razred mora biti prej zajednica, čut kolektivnosti se mora prej razviti, da bi kdo pričel spontano s kakim poizkusom, bi se mu izjalovil. Nato se ti redi med seboj primerjajo. To je tudi lep odlomek psihološkega študija po otroku. Poizkus s tajnim redovanjem, kakršnega sem opisal zgoraj, je odkril marsikatero neprelistano stran otrokovega značaja. Prvo šolsko leto — s katerim sva tudi poizkusala — velika večina ni prav pojnila redov. Znamenje, kak nesmisel je ocenjevati otroka elementarnega razreda po načinu, kakor ga uporabljamo zdaj.

V višje organiziranih šolah bo tu in tam tajno glasovanje v oceni bolj na mestu, posebno kjer gre za to, ako naj se kakega učenca sprejme v višji razred ali ne. Ako naletimo včasih na nekak čut solidarnosti celega razreda v glasovanju o tem, da kakega učenca, pri katerem sami vemo, da bo težko sledil v višjem razredu, součenci kljub temu hočejo v višji razred, je to le znak zdravega pojmovanja razredne zajednice, združnega mišljenja in solidarnosti, kar je visoka kvalifikacija za razred. Kljub temu preizkusimo učenca še enkrat in ako je resnično nesposoben, bodo pričeli součenci in v prvi vrsti on sam uvidevati, da je naše mnenje pravo. Sicer pa v osnovni šoli to ne dela toliko težkoč in so komplicirani slučajji redki, pač pa je težja presoja v srednji šoli, posebno v prvih razredih, v katerih učni program še ni zgrajen v vezi s snovjo osnovne šole, niti v duhu novodobnih dušeslovnih in pedagoških izsledkov.

Marsikdo bo mislil, da so taka postopanja pretirana in je to oboževanje otroka. To je povsem zmotno. Tudi avtoriteta in s to zvezana disciplina ne bo trpela pri tem. Saj imamo vendar mi učitelji tudi pravico, da se oglašamo pri nadzorovalnih konferencah ali kjerkoli in branimo svoje stališče, če čutimo in smo prepričani ter dokažemo, da je pravično. Končno gre tudi za našo oceno in z njo v zvezi za našo eksistenco in eksistenco naših družin. In kdo nima v človeški družbi pravice zboljšati si v življenju svojega položaja kakor ve in zna in je socialno pravično. Nasprotno, na poslednje se niti ne gleda več in zmaguje ter prednjači povečini pravica komolcev, orožja, zlata. Zakaj bi — da ponovno podčrtam — ne smel imeti iste pravice otrok in molče pogoltniti vse, kar mu morda en sam človek z vsemi svojimi privzgojenimi in prirojenimi slabostmi in dobrimi lastnostmi, pod vplivi najrazličnejših okoliščin diktira, vsiljuje in daje kot pravi denar. Vsekakor pa je nasilje nad otrokom in njegovo bodočnostjo, ako uveljavljamo svojo — v življenju samem tako majavo avtoriteto med štirimi stenami nad slabotnim, vsem rušečim vplivom, v današnjih gospodarskih in socialnih stiskah še bolj podvrženim otrokom.

Zato se mi zdi najpravičnejše, da učitelj sam pod nobenim pogojem ne sme redovati. On je lahko samo svetovalec. Biološki princip, t. j., da otrok v svoji razvojni dobi ni zmožen drugega in samega sebe pravilno presojati, ne more obveljati. Otrok ima v mnogem bolj lasten zakon, in kadar ga presojamo, se moramo vglobiti v duševno dejanje in nehanje, rekel bi v upravo otroškega kraljestva. To je za odraslega težko, za ne psihologa še teže. Da pa ostanemo vendarle pravični, moramo vzeti na pomoč otroka samega.

Kakšnega posebnega omejenega in trdno določenega postopka pri soocenjevanju po učencih ne moremo določiti.

Duh v razredu in učiteljeva osebnost bosta tak postopek sama ustvarila. Tudi tega se ni bati, da bi tak način postopanja vzel preveč časa za pouk. Prvič se to — kakor že rečeno — itak ne ocenjuje s sodelo-

v a n j e m u č e n c e v l e k o n c e m s e m e s t r a a l i l e t a i n č e s e ž e d o g a j a t o v z a d n j i h t e d n i h, j e t a k p o s t o p e k s a m, k i j e n a j p r i m e r n e j š i p r i p o n a v l j a n j u s n o v i, n a j b o l j š i v z g o j n i s o d e l a v e c i n b o n a t a n a č i n m e h a n i z a c i j a o s n o v n o š o l s k e g a p o u k a, k a k o r s e m b r a l v n e k e m č a s o p i s n e m č l a n k u, t u d i i z g i n i l a. N i k d o p a s i n a j n e m i s l i, d a j e v s a k a m i s e l n o v a i n k o t t a k a o s t a n e. I s k a n j e p o t i v o t r o š k o, v č l o v e š k o d u š o b o t a k o d o l g o, d o k l e r b o e k s i s t i r a l o č l o v e š t v o. Č i m f i n e j š i s o z d r a v n i k o v i i n s t r u m e n t i, č i m m i r n e j š i n j e g o v i g i b i, č i m t r e z n e j š e n j e g o v e m i s l i, t e m b o l j š a j e o p e r a c i j a. T a k o j e z u č i t e l j e m p r i o t r o k u. N e j e m l j i m o o t r o k a k o t m a t e r i a l, a m p a k k o t k o s b o ž j e g a s t v a r s t v a. V s a k n a š g i b, d u š e v n i i n t e l e s n i, n o s i o d g o v o r n o s t n a d t e m k a r v z g a j a m o, u č i m o, — o p e r i r a m o p r i o t r o k u. V s e j e p o s v e č e n o o d V s e v e d n e g a, t u d i a k o s e n a m v i d i n a j b o l j z a v r ž e n o, z a n e m a r j e n o, p r o p a l o i n u m a z a n o.

IV.

Ako so torej že redi v zvezkih in spričevalih tako nepraktični in brezpomembni in so često ogledalo nepravilnosti one šole, ki bi morala prva za domom in Cerkvijo učiti in širiti čut pravičnosti, kako je šele z »Odpustnico«, da sploh ne govorimo o »Odhodnici«, — ki jo prejme osnovni šoli odrasel mladostnik seboj v življenje, ki mu bo pisalo čez par let čisto drugo oceno! In to ne bodo suhoparne besede, marveč ocena mišic, pljuč in moči, ocena zgovornosti, sreče, prednosti, šole itd, itd. In — ako z odpustnico že ne koristimo mnogo, bi bila naša najprimitivnejša dolžnost, da vsaj škodimo ne z njo. Kar sem uvodoma govoril o vedenju, to velja za vse predmete. Baš zato pa se mi zdi nepravilna zapovrstna stopnja redov odlično, prav dobro, dobro, slabo, nezadostno, kakor jo zahteva naš zakon o narodnih šolah, kar najbolj čutim in se ponovno prepričujem pri pisanju odpustnic.

Zdi se mi, da je prehod med pozitivnimi in negativnimi redi po novem zakonu prevelik in je svoječasi »zadostno« zvenel mnogo lepše in pravičnejše nego sedanji »slabo«. Zadnji red se mi zdi skoraj tako nesmiseln ko nekdanji »komaj zadostno«. S tem pa seve niti od daleč ne za govarjam starih načinov redovanja, ampak zase stojim odločno na stališču, da je treba popolne preosnove našega ocenjevanja. Ocene, posebno v dokumentih, ki spremljajo zaenkrat, dokler bomo živeli v času najrazličnejših dokumentov, ki jih mora posedovati vsak človek, ako hoče biti zaznamovan kot vreden član človeške družbe, otroka iz šolske dobe, ne smejo biti ne v številkah, niti splošne, marveč individualizirane in podprte z razlogi. Kako drugače bi se n. pr. glasila ocena v risanju (ako bi sploh morala biti ocena po predmetih) namesto »slabo« z označkami, kakor: —ni imel notranjega zanimanja za risanje — ali — nima pravega čuta za risanje — ali — specialno zanimanje le za geometrično risanje — i. dr.

Ako pa čitaš slabo, si lahko misliš, da je bil mazač, da je bil prelen, da ni imel nobene volje do tega predmeta, dasi bi bil zanj nadarjen.

Sploh bi morale v odpustnicah ocene po predmetih odpasti. Poudarjati pa bi se morali le oni predmeti, ki so bili učencu najljubši, najbližji, do katerih je kazal največ zanimanja, nadarjenosti, prirojenega ali privzgojenega nagnenja. Poudarjati bi bilo one okoliščine, ki so zadrževale otroka, da ni uspeval v drugih predmetih.

Redkost je, da bi se otrok sploh ne zanimal za noben predmet. V takih primerih se povečini izkaže, da vzgojitelji, dom in šola, niso znali uveljavljati v otroku navdušen interes, ga usmerjati v pravilno pot, ampak so nasprotno potlačevali še tisto iskrico navidez morda abnormalnega nezdravega zanimanja. Tako je pripovedovala ga. dr. Štefanija Winterjeva, zdravnica v otroškem dispanzerju v Zagrebu ob priliki njenega predavanja na letošnjem pedagoškem tečaju v Mariboru o otroku, ki je bil v šoli izredno zamišljen. Noben predmet ga ni zanimal. Zanimale so ga le napete povesti, toda te je čital skrivaj. Šola in dom sta otroka zemarjala. Otrok se je čutil manjvrednega. Doma je kradel denar, da je kupoval sladkorčke, ki jih je delil med sošolce, da bi se vsaj na ta način uveljavil. Zvedeli so za njegov prestop, mati je bila z otrokom neljubezniva, učitelj ga ni maral, otrok se je izogibal šole in zašel med potepuhe. Otroka privedejo do predavateljice, ki se je informirala o vsem natančno pri učiteljih in starših. Otrokova zamišljenost se ji je zdela sumljiva. V prijateljskem razgovoru sama z otrokom je zvedela, da otrok prebira napete povesti. Zdravnica se je zanimala za te povesti. Otrok ji je moral iste pripovedovati. Pohvalila ga je, da lepo pripoveduje. Otroku se vrača zaupanje v samega sebe. Otroka je prosila, da ji napiše tako povest, ki si jih med poukom zmišljuje. Otrokov stil je živ. Zopet ga bodri, da napiše še več.

Zdravnica se razgovori z učiteljem o vsem. Učitelj se bolj briga za otroka. Po razgovoru zdravničinem z materjo, postane tudi ista ljubeznejša z otrokom. Otrok, prej malodušen, smatrajoč se zavržen, postane samozavestnejši, boljši, in je zadobil vidni interes posebno za jezikovni pouk in za pouk sploh.

Ta majhen primer, ki je le v grobih potezah povzet iz izvajanj imenovane predavateljice, zopet kaže, kako krivični smo lahko v svojem ocenjevanju otroka, kako malovredna je večina naših ocen, nasprotno pa zopet, kako previdnega postopka in globokega psihološkega pogleda nam je treba, da vplivamo na otroka konstruktivno in ne rušilno — tudi pri ocenjevanju.

Znano je pač tudi, da se v šoli najslabši matematik razvije v življenju lahko kot sijajni gospodar (n. pr. Kreuger, švedski kralj vžigalic), kot učitelj v dobrega metodika, kot žena v izvrstno gospodinjino itd. Tudi to so primeri o malovrednosti današnjih šolskih ocen. Individualno ocenjevanje pa bi primoralo tudi do tesnejših stikov med šolo in domom, do živahnejših povpraševanj za otrokovim početjem in delom v šoli, ker bi bila taka ocena jasnejša, priprostejša, bolj direktno govoreča, vsebinsko bogatejša in toplejša nego gole številke.

Od nas je torej odvisno, da polagoma zahtevamo zakonito odpravo sedanjega ocenjevalnega sistema, ki je morda udoben, pa zato staromodna in nadležna vlečka na ramah novodobne šole, vlečka, ob kateri se vselej spodtikujemo.

»Zaenkrat pa dajmo učencem možnost, da svoje delo sami ocenjujejo. S tem jih vzgojimo k strogi samokritiki, ki jo kot vzgojno sredstvo ne bo nikdo zanikal, kajti ona vodi k samovzgajanju iz samega sebe, vodi slabiča k samozataji, k socialni svobodi v prosti vzgojni zajednici, k zavesti enakosti med enakimi. S tem pa raste individualna samozavest in ambicija v korist občemu blagru, egocentričen človek pa se zaduši in se umika objektivnemu duhu človečanstva, humanosti, ki poseduje, visoko nad nestalnim duhom časa — večne vrednote« (Marhold — Quelle 1931/4.)

Eno pa je h koncu poudarjati. Predvsem zahteva novi način ocenjevanja učencev tudi novega učitelja, ki bo strokovno čim širšega obzorja in korenitejšega znanja, ki bo v prvi vrsti znal ali vsaj skušal prodreti v globine otroške duše, dojeti medsebojne učinke otrokovih subtilnih čuvstev, onih, ki jim niti otrok sam ne ve izraza, in ki so tolikokrat vzrok otrokovih na zunaj se kažočih fizičnih in duševnih pojavov, učitelja, ki bo predvsem dober psiholog in pedagog najprej samemu sebi in po lastnem izčiščenju poverjeni mu mladini.

Saj vso moderno vzgojeslovje in dušeslovje z najrazličnejšimi ekstremi in razpletki, z najraznovrstnejšimi znanstvenimi izrazi, ni samo po sebi nič tako globokega in nedojemljivega, da ne bi mogli uspešno seči vanj z ljubeznijo do stvari same, do naše stroke, do otroka, predvsem našega otroka, ki ga vzgajamo narodu in človeštvu.

*

Literatura:

Dr. Dragotin Lončar: »O šolski reformi.« Ljubljana, 1908. Izdala Učiteljska tiskarna.
Adolf Rude: »Schulpraxis«. (Bücherschatz des Lehrers, XIX. zv. Založba Zickfeldt, Leipzig, 1911.)

Loos: »Am Ufer des Stroms« (ped. revija »Im Strom der Arbeitsschule«, 1928, štev. 10/292).

W. Hügler: »Die Sittennote« (ped. revija »Die Quelle«, 1931, štev. 6 in 7).

H Handl: »Für die Neugestaltung der Beurteilung der Schüler und ihre Leistungen« (»Die Quelle«, 1930, štev. 5).

L. Dunkler: »Wert und Bedeutung der Notenbeurteilung« (»Die Quelle«, 1928, štev. 6).

Učitelji malega človeka.

Venceslav Winkler.

Svet se je zamotal v navidezno nerazrešljive mreže. Moderni čas je stkal iz neprestano napredujoče tehnike, iz obupnega valovanja gospodarskega stanja in propadanja, oziroma vsaj krize obstoječih miselnih sistemov težko verigo problemov, ki se drug drugega dotikajo in je njih rešitev

mogoča le v vsestranskem preokretu današnjega življenja, počenši od gospodarstva pa do najintimnejših sfer naše duševnosti. Pred tragično dinamiko sodobnosti, ki v splošnem nikakor ne nudi preveč rožnatih perspektiv v bodoče snovno in duhovno življenje, stoji človek brez moči. Toda ta njegova nemoč ni del njega samega, tudi ni njena vzročnost zvezana s poedinčevim osebnim razvojem, ampak je posledica neurejenosti in konservativnosti umrlega časa, ki je z vsem fanatizmom pognal v višek produkcijska sredstva, produkcijske sile pa pustil preveč v ozadju. Široka množica ni mogla več dohiteti silovitega tempa gospodarskega in duhovnega razvoja. Prav za prav je bila duhovna in gospodarska zaostalost za nekatere plasti človeške družbe potreben plus, ki je vzdrževal navidezno urejenost in prikrito nepravičnost, ki se je z vladajoče strani tolmačila kot posledica božje volje, katera baje priporoča samo usmiljenje, ne pa pravico. Zgradba današnjega sveta ima torej nekaj neurejenosti v sebi, dasiravno je zgrajena na navidezni zakonitosti. Ta neurejenost nas bega, pojavlja se zdaj huje, zdaj slabije, vendar pa s tako življenjsko močjo, da lahko zaslutimo njeno navzočnost prav vsi, če hočemo seveda. Ni vse v redu. Nekje v osrčju se je nekaj zlomilo. Človek ne ve, ali bi šel popravljat polomljeno vozilo, ali bi vzel palico v roke in peš nadaljeval pot po drugih, boljših cestah. Polno reševalcev stoji pred strugo neurejenega sveta. Polno reševalcev, zato tudi polno rešitev. Naraven razvoj, pravijo nekateri, le za trenutek smo se ustavili in ne moremo naprej. Produkcijske sile in produkcijska sredstva niso v pravem razmerju, govore drugi. Gospodarstvo bo treba v temelju izpremeniti. In tako dalje. Katoličani smo pa modri ljudje. Kratko ugotovimo, da svetu manjka Boga, pa je konec. Vse sijajne ugotovitve in učenjaška razodelja pa ne pomagajo, če ne sledijo dejanja.

V današnjem neurejenem svetu se jasno odraža tista plast človeškega rodu, ki si je nadela skromno in prizanesljivo ime mali človek. Vidite, reči bi se moralo prav za prav krajše proletarijat. Ampak danes so težki in lačni časi in je še precej ljudi, ki jih kar zamrazi, ko slišijo besede proletarijat, razredno nasprotstvo, razredni boj, polno je še takih ljudi pa poišče človek rad besedo, ki je bolj na ponižne strune ubrana in ne strese solidnega človeka po vsem životu. Ta mali človek zavzema v današnji družbi položaj, ki nam da precej misliti. Pri dobrem delu, pri precej velikem delu našega kmetskega življa se danes ne more govoriti o kakih močnih vaških miselnosti, kot so jo opredeljevale včasih psihološke knjige. Precej velik del je že in še zmeraj raste. O pravih kmetih govorimo lahko le v oddaljenejših krajih, kjer niso prišle široke plasti še tako v dotiko s kulturo in civilizacijo. Kjer pa je zmagal stroj in moderna strokovna izobrazba, tam so se zlomile tudi tradicije in vse značilnosti dotedanjšega življenja. Drugo je pa z naraščanjem kmetske miselnosti v političnem smislu, to je tako, kakor jo oznanjajo razni kmetski pokreti, ali vsaj pokreti, ki hočejo biti kmetski. Taka miselnost se je posebno v zadnjih letih hudo okrepila in bo tvorila, če že ne tvori, vsekakor bazo

bodočega političnega življenja. Dasi vsebujejo ti pokreti ekspanzivno silo, ki je rahlo naperjena proti vsem stanovom, se vendar lahko pri vseh opazi nagibanje k delavstvu, kar pomeni, da je umetno privzgojeno nasprotstvo med delavcem in kmetom toliko splahnelo, da lahko računamo v bližnji bodočnosti na njuno skupno sodelovanje. Vsekakor pa tega zblizanja ne narekujejo idejni razlogi, ko je v splošnem mentaliteta obeh delov malega človeka, to je kmetskega in delavskega sloja, vendarle različna. Gotovo je, da sloni prijateljstvo v skupnosti za izboljšanje življenjskega stanja, kolikor je sprememba mogoča v posamezni dobi, da bosta oba dela zadovoljna. To značilno zblizevanje, čigar inicijativa prihaja doslej samo s kmetske strani, pa ne more ovreči možnosti, da se mali človek spet umetno razcepi v dve polovici, ki se bosta proglasili za diametralno nasprotni in bosta z vso jezo butali druga v drugo. To velja tudi za naše razmere. Nismo ne veleindustriji, tudi ne veleposestniki, ampak tvorijo naše bogastvo mali kmetje, kajzarji in delavci.

V čigavih rokah je usoda malega človeka? Kdo naj ga dvigne?

Tukajle bi moral neko grenko povedati zastran naših ljudi, pa je ne bom, ker že naprej vem, da bi rekli, da sem premlad za sodbo. In bi imeli skoraj prav. Veste, mladina ima včasih predrzne misli. Velikokrat zgreši pravo stran, še večkrat pa hudo v živo zadene. Vsakokrat je pa ogenj v strehi. Takole mimogrede bi pa vendar omenil, da je slovenski proletarijat precej zapuščen. Imamo sicer precej učenjakov, ki se prepirajo o različnih teorijah in okrožnicah, proletarijat gre pa mirno in preko teh prepиров. Nebes na tej zemlji ni mogoče dati človeku, malo ljubezni se mu pa lahko da.

Meščanska gospoda, o tej je seveda težko govoriti. Ideologija liberalnega duha, v katerem je še danes po večini prepojeno slovensko meščanstvo, je za nas že davno odpravljena. Slovensko meščanstvo je skoraj izhiral v kričavem hejslovanstvu devetnajstega stoletja. Da bi malega človeka reševalo? O tem niti govora ni. Meščanu so kočarska selišča le idila na nedeljskem izprehodu, ne pa predmet socialnega vprašanja.

Poseben del meščanske družbe je učitelj. Pa o tem bom še govoril. Mimogrede še to, da nihče več ne veruje v to, da bi mogli ljudje, ki zra-stejo iz meščanstva, živeti z ljudstvom.

Najidealnejša rešitev sužnja je osvobojenje z lastno močjo. Našemu malemu človeku pa manjkata za duhovno in gospodarsko osvobojenje dve težki strani, to sta splošna in strokovna izobrazba in borbenost. Pomanjkanje borbenosti je pa itak značilno za vse Slovence. Dandanes že skoraj zadnja hribovska vas sledi utripom civilizacijskega procesa, ki divja mimo nas. Ta proces, ki bi moral povzročiti razgibanost v najširših plasteh, pa je pariran s skrajnim naporom ugašajočih oblik ljudskega življenja, ki se še tik pred grobom boje smrti. Na drugi strani je pa molk malega človeka izraz njegove telesne utrujenosti in duševne pobitosti, čemur je krivo časovno preširoko omejeno dnevno delo. Napačno pa bi bilo misliti, da pri tako izčrpanem malem

človeku vse življenjske sile spijo. Nikakor ne. Le težko jih je zbuditi. Tak človek ni zrel za enakomerno borbo in premočrten napredek, ampak raste kaj rad v ekstrem: ali živi v skrajnem preziru vsega življenjskega in družabnega, kar ga obdaja, pade v neko apatijo do vsega, ali pa vzkipi v revolucionarne nastope. Toda malokdaj je tem izpremembam vzrok duhovna potrtoost, največkrat jim očetuje gospodarsko stanje. Zato tudi je Ahilova peta malega človeka njegovo gospodarstvo. Niti najlepši filozofski sistemi, niti ne vem kakšni načrti ga ne ganejo, če ni za njimi realnega zasnutka novega ali vsaj popravljenega gospodarstva. To bi sicer kdo krstil za materijalizem, ampak lepote duhovnega sveta gredo skozi želodec. Kdor je lačen, je versko mlačen. Brezupnost gospodarskega stanja, čigar nelepo podobo dopolnjujejo tudi tisti ljudje, ki bi morali pobijati greh in izrodke družabnega življenja, nikakor ne more pospeševati dviga od boja za materijalno stanje do boja za duhovne vrednote. Vsaj pošteno življenje dajte človeku, življenje, do katerega ima po božji postavi pravico, pa bo pripravljen tudi za borbo za nebeško kraljestvo. Saj mali človek je v svoji notranjosti dober in bolj človečanski kot kdo drugi, le zbuditi je treba vso njegovo lepoto in ji dati primerne razmaha in prostora. Današnja odmaknjenost kulturnih vrednot od malega človeka je povzročila gosposka miselnost, da so ljudje dveh vrst na svetu, ljudje-hlapci in ljudje-gospodje. Ta gosposka miselnost, ki je prepojila celo filozofske sisteme in gospodarsko življenje, je ubila v malem človeku dušo, rodila je dvojno moralo in mimogrede izmaknila težišče sveta iz človeka v mrtvo snov. Mali človek ne pozna relativne morale, odtod njegova brezobzirna sodba, ki se je marsikdo boji in ji z vsemi načini, postavnimi in nepostavnimi, zapira vrata. Vse se boji gospostva popolne morale. Popolna morala je program umrlega človeka, ne morda umetno vsiljen od kakih osebnosti, ampak živa nujnost, ki jo narekuje razžaljena duša, hoteča pravice in resnice. To ni samo trenuten krik nezadovoljnih mas dvajsetega stoletja, ampak večno se ponavljajoča zahteva trpečega razreda. To je samo prva zahteva, prva stopnica. Na vrhu stopnic je preobrat.

Slovenski mali človek je razmetan v vseh predelih naše zemlje. To ni nerazsodna masa. Tudi če se zbere v množicah, oblikuje zavestno svoje zahteve. Mogoče se komu zdi, da so velika zborovanja, kjer govori ljudstvo, prosim vas, ljudstvo (nekaj drugega ko učeni govorniki, ki hočejo predstavljati ljudstvo), nekak pojav nerazsodne mase, toda večinoma je to resničen krik, ki je le našel posebno obliko svojemu izrazu. Pojav mase je treba vedno previdno presojati. Sicer pa slovenski mali človek malokdaj nastopi v masi, zato redko spoznamo njegovo veličastnost. Še kadar se pojavi, se pridruži kot peto kolo številnim meščanskim skupinam, ki dobivajo sveže sokove iz njegovih korenin, da ne poginejo. Posebna grenkoba malega človeka je kajžar. Dočim se tovarniški delavec že v kratkem času tako odtuji zemlji in naravi, to se pravi, da v enoličnosti vsakdanjega dela precej otopi, se s kajžarjem to ne zgodi. Kajžarju navadno ne zadostuje ozek pas zemlje. Pretežen kos kruha mu mora dati

posebno delo, ko si ga poišče drugod, običajno nekje, kjer ni v neposrednem stiku z zemljo. Tako delo in življenje povzročé razdvojenost tudi v duhovni polovici malega življenja. Zemlja ga vabi k sebi, drugo delo k sebi. Vse pa hoče celega človeka. Družabni položaj kajžarja v vasi se je sicer nekoliko zboljšal, kakor je pa bil pred leti. Mislim seveda na izrazito osebnost, na višek, kakor ga more, oziroma bi ga sploh moral kajžar doseči. Vendar je pa svet, to se pravi, ubogi človeški rod, ostal še tak kot nježa dni in meri vrednote človeške osebe po zemlji, denarju, naslovu in položaju, malo, malokdaj pa po značaju, po osebnosti. Delavska polovica malega človeka, ki je prelomila, sem in tja sicer z zavestno bolečino, z vsemi tradicijami, je pridobila sicer s svojim skupnim nastopom precejšnje uvaževanje kot enota, toda posamezni atomi te velike enote, posamezni delci so še vedno na isti stopnji kot poprej. Izgleda le, da se je svet nečesa prestrašil. Delavstvu je uspelo, da je pokazalo organizirano moč svojih množic. Strah ima velike oči. V gospodarskem življenju je z množico, ki jo vodijo razumniki, vedno zmagala. Tega še manjka kmetski polovici malega človeka, poljedelskim delavcem, hlapcem, deklam, kajžarjem, posebno pa viničarjem, ki največ trpijo, a jih je zato tudi življenje prve vrglo v organizacijo.

Vsako leto se množica slovenskega malega človeka pomnoži za okoli 15.000 odraslih ljudi. Sem štejem tudi sinove gruntarjev, ki ne prevzamejo domačega grunta in tudi nočejo ostati kot strici na domu, ampak se odpravijo zvesti starim tradicijam po svetu. Beg z dežele v mesto. Ta beg je še hujši kot izseljevanje, zlasti, ker nimamo številke o njem. Slovenska zemlja je prečesto naseljena. Treba bo poiskati rešitev. Nekateri jo iščejo v industrijalizaciji, drugi jo iščejo v agrarni reformi. Dočim industrijalizacija ni vsak hip izvedljiva, je radikalna agrarna reforma mogoča skoraj zmeraj. Zemljo tistemu, ki jo potrebuje in obdeluje.

Majhen narod, narod malega človeka smo, posebno, če se spomnimo na številne ljudi izven meja. Niso bogatini v Ameriki, v Westfaliji in Franciji, ampak prav taki reveži kot v Trbovljah, na Jesenicah ali pa v Halozah.

In ta mali človek hoče živeti, prijatelji moji, živeti hoče, kakor živijo vsi drugi. Pa ne samo kruha, hoče malo več, tudi duhovne vrednote bi si rad osvojil.

Brezdvomno spijo v širokih plasteh malega človeka velike sile, ki jih je treba le na primeren način vzbuditi. To je bogastvo, ki prekosi vse učene razprave in filozofije. Iz tega komaj slutenege veličastva zakritih duševnih vrednot vzklije zdaj pa zdaj hrepenenje po močnejši kulturi. Seveda to naprezanje marsikje nima mesta, da bi se izrazilo na tak način in v taki obliki, da bi bile zadovoljne zmodernizirane človeške oči, ki hlepajo samo za obliko, vsebino in trud zanjo pa prezirajo. Vendar je treba vsako, tudi najslabotnejše prizadevanje malega človeka, da bi se vzdignil v duhovnem življenju nekam više, kakor je bil doslej, podpreti

z vso močjo. Eno pa je, kar nas poganja v pesimizem: Čim bolj se današnji človek dotika kulture, čim bolj se proglašča za neomejenega gospodarja vesoljstva, tem nižje pada. Nekdo je kriv. Ali je kultura sama pokvarjena, ali pa je človek tako slabotno bitje, da ga življenje takoj preokrene v laž in greh. Kultura sama na sebi ne more biti negativna, pač pa je mogoče, da so njeni predstavniki nekatere stvari tako izmaličili, da obstoji preprosti človek s svojo iskrenostjo pred problemom, ki se pa njemu zazdi lahek, ker veruje v dobrega človeka. To je ena izmed osnovnih potez malega človeka: veruje v dobrega človeka, zato je tudi tolikokrat varan, osleparjen. Presilna vera ustvarja razočaranja. V temelju dobre strani malega človeka se v dotiku z lažno kulturo dvajsetega stoletja rade izpremenijo v senčne strani. Te senčne strani vidijo potem tisti ljudje, ki pravijo, da mali človek ni zrel za kulturo. Zrel je, toda nositelji kulture morajo biti misijonarji, ne pa trgovci z izobrazbo in umetnostjo. Vsak človek nekaj doprinese k splošni zgradbi ljudskega življenja, samo to je, da naši osebni vidiki nekatere prispevke popolnoma ignorirajo in hočejo ustvariti kasto izvoljencev, ki bi iz trudoma zbranega gradiva z lahkoto pobrali najlepše in se okitili z biseri in slavo. Vedno bolj raste težnja, da se tudi malemu človeku prizna delež pri ustvarjanju kulture. Seveda je to problem, ki zahteva predvsem tudi popolno izpremembo duhovne vzgoje malega človeka, obenem tudi izpremembe delovnega prostora v poedinčevem življenju.

Dobrota in lepota, je geslo malega človeka. Pod ti dve besedi je skrila vsa svoja prizadevanja, borbo za pravico in resnico, pravičnejše gospodarsko stanje, reformo vzgojnih sistemov, sploh vse značilnejše stvari, ki se dotikajo njega kot malega človeka.

Materijalistični nazor, da je gospodarsko stanje podlaga vsemu življenju, se je že tako zaril v naše življenje in vse prepojil, da ni mogoče mimo njega kot mimo nepravilnosti, ki se lahko že s samim ignoriranjem odpravi s sveta. S to mislijo moramo računati. Ljudje imajo tudi telesa in vsaj vidno občutijo stvari, ki nalažajo neugodnosti telesa, kot pa neprilike duhovne plati življenja. Torej morajo iti naša prizadevanja v prvi vrsti za tem, da malemu človeku zagotovimo pravilen eksistenčni minimum, potem bo gotovo bolj razpoložen za kulturne ideje in za močnejši duševni razvoj, do katerega ima pravico vsak človek.

Nepravičnost in nasilnost kapitalističnega gospodarstva je zbudila pri malem človeku z a d r u ž n o g i b a n j e. En sam človek z ozko omejeno gospodarsko močjo se nikakor ne more upreti brezobzirnemu pohodu kapitalizma. Kar je enemu nemogoče, naredijo tisoči, združeni v nezlomljivem gibanju, ki predstavlja mogočen napredek malega človeka.

Gospodarsko življenje malega človeka leži torej za bodoče čase v z a d r u ž n i š t v u. Kjer so voditelji zadružnega gibanja dalekovidni ljudje, so že davno spoznali, da učinkuje zadružništvo ne samo na materijalno, ampak tudi na duševno stran zadružnikov. Zadružništvo je vzgojni faktor

širokih plasti, ki moramo z njim računati, podpirati ga in upoštevati. Bodoči gospodarski človek se bo rodil iz združništva.

Težko je pa tam, kjer je vsa vzgoja diametralno nasprotna združnemu pojmovanju gospodarstva, kjer se že v najnežnejših letih vceplja otroku naziranje, da je vsak človek zase dovolj močan, da živi, da si mora sam priboriti na svetu svoje mesto, ne glede na to, koliko jih pri tem pogine radi njega.

(Dalje.)

Samodelavnost ali sodelovanje.

Kriha.

Reforma šole je zajela ves svet. Nekateri so zanjo, drugi so proti njej: razgibala nas je pa vse, hvala Bogu. Iz strojev, v katere smo se bili spremenili pod vplivom Herbertovih formalnih stopenj in pruskega militarizma, smo zopet postali misleča bitja.

Gibanje za novo šolo je nekakšno revolucionarno gibanje. Jedro tega gibanja je ideja, da je tudi otrok polnovreden član naroda in družbe; da ni samo mrtva šahovska figura; da ni samo objekt, ampak tudi subjekt. Ta ideja ni nova; stara je, kot je stara pedagogika sploh. Toda v dobi zadnjih desetletij smo pozabili nanjo; zdaj pa je zopet oživela in sprostila otroka. Otrok je postal sodelavec in družabnik našega življenja. V dobi, ko je beseda svoboda izgubila svoj zvok, ko so jo pregnali iz javnega življenja, se je ta zatekla v šolsko sobo. Boljševizem in fašizem sta vpostavila v svetu diktaturo. Pregnala sta iz njega demokracijo in parlamentarizem. Ta pa se je zatekel v šolo, kjer mu je učitelj dal zavetje in novo življenje.

Vsako revolucionarno gibanje je kakor vihra, ki divja preko dežele in preko narodov. Kar se ji zoperstavlja, podre. Vrelce in vode skali. Iz teh vrelcev zajemajo pristaši novega gibanja. Kaj čuda, da zato dostikrat ni vse jasno in čisto, kar tako gibanje s seboj prinaša, da so načini in metode, po katerih se njegovi pristaši ravnaajo, dostikrat zmotni. Tudi nova šola je spočetka postavila mnogo napačnih gesel in metod: manjkalo ji je skušnje. Ena teh napačnih gesel moderne šole je tudi *n a č e l o o s a m o d e l a v n o s t i v š o l i*.

Predavatelj Hyla je lansko leto na tečaju v Ljubljani rekel med drugim tudi to-le: Wir wollen nicht so sehr ein Selbstarbeiten als ein starkes Mitarbeiten des Kindes. Zdi se, da smo ta stavek iz večine preslišali; vsaj premalo pozornosti smo mu posvetili.

Uporaba delovnega principa je v osnovni in deloma tudi še v srednji šoli popolnoma izgrešena. Že staro spoznanje je, da je otrok kulturnim dobrinam nasproti le receptiven, da le sprejema in ne ustvarja sam. To spoznanje so tudi moderna raziskovanja potrdila. Otrokov duh ima dosti opravka z golim sprejemanjem silne množine novih vtisov. Po naravi je

človek tako ustvarjen, da mora najprej zbrati gotovo množino skušenj in znanosti, preden lahko pristopi k samostojnemu delu, in to se zgodi šele ob pričetku zrelostne dobe, nekako v 13.—14. letu. Kakor telo mora biti tudi duša zadosti razvita, če naj vrši delo. Mišljenja ne moremo izsiliti, ono pride samo po sebi, kadar nastopi čas za to, in njegov razvoj je potem tem razveseljivejši, čim bogatejša in mnogostranska je bila do sedaj množica zgolj sprejemajočih znanosti. Kakor že Kerschens-teiner poudarja, posebne vzgoje mišljenja ni, kakor tudi ni vzgoje spomi-na in volje in domišljije in opazovanja. Moč in odmera spontaneitete je vsakemu prirojena. Kakor ni vsebine brez oblike, tako tudi ni oblike (moči) brez vsebine. Pravi temelji vzgoje 6—12letnih otrok so torej le *sugestija in posnemanje*, o tem ni dvomiti. Od vsega početka vidimo otroka, da le posnema, kar vidi pri drugih, in ne ustvarja samo-stojno. Mlada deklica se igra s punčko, oblači jo, umiva in hrani, prav kakor je videla svojo mamico, da ona dela z njeno malo sestrico. Niti ene same kretnje ni, ki bi bila prav njena, vse, pa prav vse je posnela po odraslih. Govorjenja, hoje in vseh drugih vsakdanjih opravil se je naučila potom posnemanja, in tudi ko pride v šolo, stvar ni nič drugačna. Če je doma otrok posnemal očeta in mater, brate in sestre in tovariše, bo sedaj v šoli posnemal učitelja, ali če njega ne bo mogel ali ne bo smel, bo posnemal svoje tovariše ali domače brate in sestre. Vse individualne pisave v šolskih letih so le plod posnemanja. Če otrok ne more posnemati učitelja, bo posnemal oblike črk pri sosedu ali katerem domačih, sam si jih ne bo ustvaril. Vsekako pa je bolje, če posnemamo lepe oblike črk od učitelja, kot pa da bi posnemal slabe od tovarišev. In dalje se spomnimo pri učencih v višjih razredih: vsi primerki k raznim slovničnim pravilom, vse različne računske naloge, ki jih otroci sami zastavljajo, ali niso točna kopija primera, ki jim ga je učitelj zastavil? Kako dolgočasno se vlečejo primeri ene in iste vrste od učenca do učenca, dokler med 20imi morda eden ne prinese kaj novega na dan; in potem se storija zopet ponavlja po tem kopitu. Kje je tu lastno ustvarjanje, kje samodelavnost?

Sicer pa, kaj se sploh da delovnim potom pridobiti? Veliko je pred-metov v šoli, ki se po tej metodi sploh ne dado obravnavati, ampak je treba znanje kar sprejeti, kakor n. pr. v zgodovini. Ni misliti, kam bi prišli, če bi hoteli, naj otrok vse znanje sam dožene. Saj so vendar na nekaterih resnicah, ki so danes last slehernega otroka, delovale cele gene-racije; najgenialnejši možje so v tem delu izrabili vse svoje duševne sile. In zdaj naj to dožene otrok, ki sploh še samostojno misliti ne zna! Saj še tam, kjer se zdi, da je otrokovo mišljenje samostojno, pride na dan, da je le kopija. V resnici je krog tega, kar more otrok samostojno dognati, silno ozek, in če bi hoteli otroka obdržati le v njem, bi bilo ob izstopu iz šole njegovo obzorje globoko pod obzorjem Evropeca.

Tista metoda torej, da otroci sami vodijo pouk, zato v splošnem ne bo rodila pravega uspeha. Obnese se morda pri ponavljanju tvarine, tam, kjer ima otrok opraviti z že znanimi stvarmi. Kakor hitro pa uporabljamo

to metodo pri podajanju nove tvarine, pomeni največkrat le zapravljanje časa. Zakaj tam, kjer nič ni, od tam tudi ničesar priti ne more. Kako naj otrok razpravlja o tvarini, ki mu je povsem neznana? Isto velja tudi o praksi, da si otroci doma sami pripravljajo tvarino, da drugi dan lahko o njej v šoli referirajo. Osnovnošolski otrok takega samostojnega dela ni zmožen. Kjer otrok v resnici tvarino pripravi, da v šoli o njej »referira«, tam najdemo v ozadju vedno očeta ali mater, ki sta se udala prošnjam svojega ljubljenečka, in mu doma delo naredila, da rešita njegovo in morda tudi svojo častihlepnost. Šola in dom sta si torej le vloge zamenjala: dom je storil, kar bi morala šola podati, o samostojnem otrokovem delu pa tu ni govora. Učenec, ki bi bil v teh letih v resnici zmožen takega samostojnega dela, bi bil ženij. In ženiji so redka izjema, po katerih se splošen pouk v šoli ne more ravnati.

V resnici je »samostojno delo« v šoli navadno le videz, kar so pokazale zlasti tudi dunajske šole. Najprej se v prostem razgovoru z raznimi nepotrebnimi vprašanji in zmešanim pripovedovanjem zgubi mnogo dragocenega časa; nato pa mora učitelj, če naj vse pedagoško delo ne bo zastoj, in prazno mlatenje slame, sam podati tvarino ali jo sugestivno izvleči iz otroka, kar je le samoprevara in varanje poslušalcev, ki pridejo eventuelno hospitirat v tak razred. Zato je uspeh take šole vsem hvalnicam nakljub vendarle negativen, kar so spoznali tudi propagatorji delovne šole sami. Saj je celo mož, ki je prvi propagiral novo metodo samodelavnosti v Nemčiji, spisal knjigo: »Das Wiederauffinden der Grenze«.

Zagovorniki samodelavnosti zamenjujejo očitvidno inteligenco z bistroutmnostjo v odgovorih. V najboljših glavah se sklepi le počasi vrše, potem pa navadno pravo zadenejo. Kdor pa je z odgovorom hitro pri roki, misli šele medtem, ko govori, in njegovo sklepanje je navadno napačno. Mislec si ne pusti vsiliti mišljenja v več ali manj premišljeni debati. On najprej posluša predavanje človeka, ki ga duševno nadkriljuje ali ki je tvarino temeljito predelal, nato rad v tihoti premišljuje o tem, kar je slišal, in šele potem napravi svoje sklepe. To je tudi intenzivnejše delo, ki obeta več uspeha, kot pa razgovor, ki ga vodi eden z nekaterimi preglasnimi, medtem ko je velika množica poslušalcev le brezbrizna ali pa jo razna nasprotujoča si mnenja le begajo. Kako brezuspešne so vendar dostikrat debate med odraslimi, čeprav so govorniki izborni in svoji nalogi kos. Čim več govornikov je na kakem zborovanju in čim več je debaterjev, tem bolj zbegani so na koncu poslušalci. In zdaj naj se neizkušena mladina temu nasproti drugače obnaša? In naj bo napredek, če naj mesto predavanja nastopi razgovor z nekaterniki?

Kaj torej zdaj? Če je princip samodelavnosti zgrešen, naj se li zopet povrnemo povsem k stari šoli in naj bodo vse pridobitve reformatorjev, ves trud tolikih resnih in inteligentnih delavcev na tem polju zaman? To bi bil gotovo korak nazaj. Vsi resni reformatorji šole so zato besedo samodelavnost že nadomestili z besedico sodelovanje. Morda se

marsikateri med njimi tega sam niti zaveda ne. Toda pri svojem delu je prišel do tega principa, ko je omilil besedico samodelavnost in izločil iz svojega pouka one zle strani, ki mu jih je ta beseda vnesla v delo v razredu.

Oglejmo si n. pr. mizarsko delavnico — in delavnica, pravijo, naj bo moderna šola. Kako se tam uči vajenec svoje obrti. Možni bi bili trije načini. Prvič: učenec je pri pouku samo pasiven; on samo posluša mojstra, ki mu razlaža, kako se dela ta ali oni kos oprave, toda sam ne vzame nikoli obliča v roke. Jasno je, da bo tak učenec po treh letih pač natanko vedel, kako se dela ta ali ona stvar, toda ko jo bo pričel samostojno delati, bo videl, da ne zna prav za prav nič. Takemu pouku je sličila stara šola.

Drugič: Mojster pokaže učencu mizo, vzorec, ki naj si ga natančno ogleda, in po tem vzorcu naj nato sam naredi prav enako mizo. Drugi dan jo bosta nato z mojstrom skupaj pregledala in ugotovila napake, ki jih je vajenec napravil. Uspeh takega dela je: nepotrebna izguba časa in zapravljanje materijala ter vajenčeve energije in moči. Ta pouk sloni na principu samodelavnosti.

Tretji način pouka pa sloni na principu sodelovanja. Mojster in vajenec delata skupaj na istem predmetu. Mojster uči in razkazuje, vajenec ga posluša in dela po njegovih navodilih in tako, kakor mu mojster kaže. Mojster ostane torej vedno mojster, vajenec pa vajenec. Nikoli si ne zamenjata vloge, da bi mojster samo opazoval, kaj bo vajenec skupaj spravil.

Zdi se, da bo ta način tudi za naše šole najprimernejši. Do tega so prišli, kakor sem že zgoraj omenila, vsi resnejši reformatorji šole in zastopniki delovnega pouka in so ga uvedli v svojih šolah. Zato se tudi čedalje bolj manjša ona silna razlika, ki je ob svojem početku vladala med delovno in staro šolo. Po eni strani se pedagog stare struje budi iz svoje otrplosti, po drugi strani pa postaja reformator čedalje zmernejši in tako smemo upati, da se bomo slednjič vsi znašli na skupni srednji poti.

Slovnica pač ne pozna samih subjektov. Če je učenec subjekt in nikoli objekt, mar naj pa zato učitelj postane mesto njega objekt? To bi bilo zamenjanje pojmov, ki napredku človeštva gotovo ne bi bilo v korist.

Šola res da ne sme biti kasarna in učitelj ne »feldvebel« v njej. Toda nikakor tudi ni na mestu, da bi se šola spremenila v parlament. Če se je ta v svetu in v javnem življenju skazal za nesposobnega, ni zdaj na šoli, da bi ga rešila iz propalosti in ga ta hranila za bodoče dni.

Pač pa naj bo šola družina, kjer v skupni vzajemnosti delajo starši in otroci, vsak vršec naloge, ki mu jih je narava sama odkazala. Le tako nam bo šola res rodila tiste sadove, ki jih javnost od nje pričakuje.

Pravijo, da nova šola ne posveča svoje glavne pažnje na pouk, ampak le na vzgojo. Sedaj živeči rod se je v splošnem veliko učil. Vsi moderni izumi in nova odkritja to dokazujejo. Toda vzgojili ga niso. Kako bi bil sicer mogel dati svetu grozovito svetovno vojno iz l. 1914. Zato je treba dati človeštvu boljšo vzgojo. In to vzgojo naj mu da nova šola.

Načelo je lepo, zamisel idealna. Toda ali bo držala tudi v praksi? Nimam namena postavljati tu kakšne obdolitve. Razmere in prilike nam v Evropi niso dovolj jasne, da bi mogli kaj takega storiti. Vendar pa se mi zdi, da je treba v zvezi, ko govorimo o novi šoli in novi vzgoji, opozoriti tudi na to-le dejstvo:

Zločini in prestopki zoper javno varnost so se v zadnjem času v Ameriki silno pomnožili. Ropi, poboji, boji s policijo, tatvine tako drzne, da o njih pri nas še komaj sanjamo, so tam na dnevnem redu. Javne varnosti že skoraj ni več. Značilno pa je, kar poroča o ameriških zločincih polkovnik L. Vernon Briggs, član nadzorstva za umobolne v državi Massachusetts, ki ima nalogo, da nadzira tudi državne jetnišnice: Vsi zločinci so izvečina mladi ljudje. Prej je znašala povprečna starost kaznjencev 44 let, zdaj je padla na 22 let. Vsi ti kaznjenci so iz večine inteligentni ljudje, veliko bolj inteligentni ko policaji, ki jih morajo loviti. Obiskovali so šole dolga leta, in to — kar je za nas važno — izvečina šole, ki so slonele že na modernem, delovnem principu. Zakaj nova šola se je v Ameriki uveljavila že pred vojno, ne šele zadnje čase ko pri nas. Pri pouku so bili deležni vseh sredstev, ki jih priporoča moderna didaktika: kina, skioptikona, deloma radia, pouka na prostem itd. Veliko je med njimi takih, ki ne kadé in ne pijejo. Banditstvo so si izbrali za svoj poklic, ker vesti in ljubezni do bližnjega, kar zlasti hoče vzgojiti nova šola, ne poznajo.

Kot sem že zgoraj rekla, ne bomo zato krivili delovne šole in vzgoje v njej. Prilike in razmere so v Ameriki pač vse drugačne ko pri nas in dokler teh ne poznamo, ne moremo izreči svoje sodbe. Vendar pa je treba reči, da je eno gotovo: Svetá tudi nova šola ne bo rešila.

Vsa vzgoja je pač odvisna poleg prirojenih nagnjenj in zmožnosti predvsem od osebnosti vzgojitelja. In ta se je lahko uveljavila prav tako v stari šoli, kot se lahko uveljavi v moderni šoli. Razlika je samo v tem: v stari šoli je slab učitelj lahko deloma pokvaril uspeh šole, v novi pa ga pokvari popolnoma. Zakaj, nova šola, če naj uspeva, zahteva predvsem močne osebnosti. In zato je treba predvsem učitelja samega vzgojiti. V tem grmu tiči zajec.

Izobrazba naroda

Dve leti in pol nadučitelj na Bučki.

Ivan Hribski.

Bučka je kraj in vas na Dolenjskem. Isto ime ima župnija, obstoječa iz 22 vasi, vasic in zaselj s 1150 prebivalci, ki se pečajo in preživljajo z živinoin prašičjerejo, s poljedelstvom, z vinogradništvom in s sadjarstvom, za kar je kraj posebno ugoden. Poleg nekaj dobrih kmetov, prevladujejo revni kočarji in zato je znana Amerika tudi tem ljudem. Dasi je ta kraj oddaljen od Novega mesta pet, od Krškega pa štiri ure pešhoje, je vendar poznan, četudi izgleda kot bi bil nekam v stran potisnjen, daleč naokrog. Vrše se tam veliki semnji,

v neposredni bližini se dviga lep griček Stopno, kjer je bila včasih velika božja pot, o kateri še dandanes priča prižnica zunaj cerkve. Velika zasluga, da je Bučka tako poznana daleč naokrog, gre tudi bivšemu župniku Ig. Kutnarju, ki je bil tako goreč spovednik, da so prihajali k njemu k spovedi od vseh mogočih strani, celo iz Bele Krajine, prepričani, da se je bila gospodu župniku prikazala Marija. Ko sem mu nekoč omenil to ljudsko vero, se mi je nasmehnil in v šali pristavil, da vidi Marijo, kadarkoli mašuje pred njenim oltarjem.

Z Bučke, ki je 308 m nad morjem, je krasen razgled po šentjernejski dolini, po Krškem polju, po južni Štajerski tja doli na Hrvaško. Če pa gledaš na Bučko z Rake, se ti vidi kot lepa sončna roža.

Podnebje je milo, mehko. Ljudski značaj pa je težko označiti; je nekam mehak, vendar skoraj nezaupljiv in nezanesljiv. Prišedšemu na Bučko me je nekdo celo opozoril, naj bom oprezen in naj ne vzamem vsega za resnico, kar bi mi kdo kaj natvezel. Pa ni bilo tako hudo. Bržkone se je dotičnik bal, da bi česa ne verjel, kar bi pripovedovali o njem samem. Kakor povsod, tako je tudi med Bučkljanarji še dokaj dobrih in plemenitih ljudi. Neka posebnost je celo to, da je izšlo iz tega popolnoma kmetskega kraja primeroma prav veliko inteligence: več duhovnikov, izmed katerih naj omenim le znanega misijonarja o. Veselka, dalje več profesorjev, učiteljev in učiteljic. Prav zanimiva je ljudska govornica, ker kaj čudno zatezajo samoglasnike. Pri sosedovih so imeli hčerko Micko, ki so jo klicali za Mécelj; namesto grem v mesto, pravijo grem v měst; kmet ne pokliče hudiča, ampak hadeča. Vse nekam zveni; Ni le lepšega kraja kot je Šent-Jaren, ne lepšega ptiča kot je petjalen. Politično so bili ob mojem prihodu po večini napredno orijentirani, dasi, če izvzamem novo šolsko poslopje, nisem opazil nikjer kaj takega, kar bi pričalo o kaki posebni naprednosti. Novo šolsko poslopje so res imeli, ki so ga bili primorani sezidati, ker staro je bilo kulturne škandal za 20. stoletje. Poleg senenega poda je bila prizidana mala soba, v kateri se je moral vršiti pouk, četudi so poleg šolske stene mlatili žito: pika poka pika pok . . . No, sedaj pa se tudi Bučkljanarji že lahko postavijo z marsičem.

Nova šola je bila za tiste čase res prostorna. Bila je dvorazrednica, toda pripravljena za trirazrednico. V pedagoškem, tehniškem in higijenskem pogledu pa je stavba zelo pogrešena. Skupen vhod za šolsko mladino in upraviteljevo družino. Upraviteljevo stanovanje pod razredom, da nima podnevi miru. Glavna stanovanjska soba in obe učni sobi na severni strani, kuhinja pa na južni. Ob mojem prihodu šolsko poslopje še tudi ni imelo drvarnice in ne šolskega vrta. Vsekakor pa je nujno potrebno, da se vse istočasno zgradi s poslopjem vred, sicer se kaj rado potem odlaša v nedoglednost. Šolsko drvarnico smo zgradili kmalu po mojem prihodu, vrt pa smo pričeli graditi šele na spomlad, toda končati ga jaz nisem mogel, končal ga je šele moj naslednik, koježa zasluga je tudi šolski vinograd zadaj za šolskim poslopjem. Po žalostnih skušnjah, doživljenih na prejšnjem službenem kraju, sem prvotno nameraval živeti tu predvsem samo šoli. Zbral sem si bil II. r. II. oddelek (najstarejše) in I. r. I. oddelek, t. j. najmlajše. Prve sem poučeval dopoldne, druge popoldne. Učiteljici, ki je bila začetnica, sem odkazal srednjo stopnjo. V to odredbo me je vodila misel, da bom jaz, ki sem imel že nekaj let šolske prakse za seboj, dal več učencem, ki izstopajo iz šole, kot bi na primer mogla dati začetna učiteljica, in da bom tudi hitreje in lažje uvedel najmlajše v šolsko delo in življenje, kot bi bilo mogoče to še neizkušeni učiteljici, ki je bila vrhu tega še iz mesta, jaz pa s kmetov. Tedanji okrajni šolski nadzornik je mojo zamisel vzel odobravajoč na znanje, kar me je potrdilo v prepričanju, da moja zamisel ni bila slaba. Drugo, kar je nadzorniku padlo v oči, so bile najine pogostne lokalne učiteljske konference in medsebojne hospitacije. Najmanj po dve sva imela vsak mesec. H konferencam pa sem vabil vedno tudi gospoda župnika in krajnega šolskega nadzornika, ki je bil profesor v pokoju in pred več leti celo okrajni šolski

nadzornik za kočevski šolski okraj. Kajkrat sta prihajala oba, kajkrat en sam, največkrat pa sva konferirala sama z učiteljico, sestavljala zapisnike in jih odpošiljala okrajnemu šolskemu svetu. Obravnavali pa smo v konferencah ponajveč le vzgojna vprašanja, in to na osnovah karakteristik posameznih učencev in njih prestopkov. Po župnikovih informacijah, ki je v kraju služboval že četrto stoletja, in po profesorjevih, ki je bil domačin, sva marsikakšen otroški karakter drugače ocenjevala in presojala, kakor bi ga bila sicer. Spoznati je treba korenine, če ne vidiš bolezni na veji in deblu. Zelo veliko smo dali tudi na to, kako bi učence čimprej navadili na lepo vedenje tudi izven šole. Pred mojim prihodom se je na Bučki začetno učiteljstvo po upokojitvi učenika F. silno pogosto menjavalo, pri čemer je trpela disciplina. Krepko sva morala poprijeti za vajeti že radi ugleda šole in tudi radi pouka samega. Brez prave discipline, t. j. brez samopremažovanja tudi od strani učencev in ne samo od strani učiteljev, ne bomo želi ne učnih ne vzgojnih uspehov. Potrebno je obojestransko samopremažovanje, ki rodi krepko voljo, od katere je odvisno vse naše početje. Šola brez prave, notranje discipline nalikuje mlinu brez vode, je rekel že veliki Komensky. Kmalu so naju učenci po veliki večini ubogali, se dan za dnem tudi po cesti lepše obnašali, vendar brez izjem pa le ni bilo. Te izjeme so bili otroci meni politično nasprotnih staršev. In to je razumljivo. Še celo mnogi, ki se prištevajo k inteligenci, se ne zavedajo, kako kvarno vplivajo na otroke, ko v njih navzočnosti ponižujejo govorijo o učitelju in učiteljskem stanu. In koliko je še takih, ki ne ločijo stvari od osebe, kaj šele, da bi umeli naša prizadevanja in stremljenja sodobnih pedagoških zahtev. Ko smo še mi hodili v šolo, vsega tega treba ni bilo — je še najnedolžnejša krilatica, vendar izgovorjena vpricho otrok, silno kvarna. In če se niti inteligent ne zaveda, kaj sme govoriti vpricho otrok, ne moremo kaj takega pričakovati od navadnega kmetskega človeka, ki svoje politične nasprotnike brezobzirno, zaničuje, zasmehuje opravlja in grdi, čeprav so morda ti učitelji njegovih lastnih otrok. Prav nič ne pomisli, da ubija s tem učiteljevo avtoriteto v škodo svojih lastnih otrok. Nič čudnega tedaj ni, ako postanejo otroci takih staršev trmasti, uporni. Doma pa celo natvezajo staršem vse mogoče, češ, da jih učitelj sovraži in tarnajo o strahotnih šolskih kaznih, ko ga je bil morda učitelj samo grdo pogledal. Za take otroke je potrebna še prav posebna pedagoška umetnost, ki je mladi učitelji še ne umevajo, kakor je tudi jaz tedaj še nisem. Pravi se ji samozataja! Dokler pa je človek še mlad, ne pozna samozataje; mlada kri prav rada vzkipi. Kako me je v tistih letih pograbilo, ako je ta ali oni zamudil začetek pouka ali pa, če je prišel v šolo brez domače naloge. Kar nahrulil sem ga: Danes boš pa sedel, nemarnež! In vendar, koliko večji učinek bi imelo nemara takole postopanje: Zvedel sem, da se X ne obnaša spodobno po cesti. Bojim se, da še vas druge ne pokvari z nespodobnim obnašanjem, zato bo odslej hodil iz šole nekoliko pozneje. O tem bom obvestil tudi njegove starše. Ali Y že zopet nima domače naloge. Bržkone je ni znal izgotoviti, mogoče je tudi ni utegnil, moral je delati na polju, zato jo bova izdelala skupaj danes po pouku. Če bi vas druge vprašali starši, zakaj ga še ni domov, povejte jim vljudno, da izgotavlja domače naloge. Sicer pa bom starše tudi pismeno obvestil o tem. I. t. d. Še obzirneje pa se mora učitelj vesti proti staršem, kadar se pridejo v šolo pritoževati, četudi so morda pikri in nevščetni. Še danes se sramežljivo spominjam svojega lastnega nastopa, ko sem vrata šolske pisarne odprl na stežaj, stegnil roko, da bi nadutega očeta, ki me je žalil, dejansko vrgel ven iz pisarne. To bi se bilo tudi zgodilo, če bi ne bil oče sam še pravočasno spoznal nevarnega položaja. Do nastopa pa je bilo prišlo tako: Oče, pravi prevzetnež, je hotel imeti duplikat šolskega naznanila, ker so ga bili izgubili doma. Jaz sem zahteval kolek za 2 K, kakor je bilo to tedaj predpisano. On je trdil svojo, češ, da tega treba ni. Pokazal sem mu predpis črno na belem, toda pomagalo ni vse skupaj nič. Ko je videl, da mu ne bom

uгодil, mi začne groziti v obraz, da naj se le pripravim, ker ne bo dolgo, ko me bodo spravili z B. proč. Ob taki predrznosti je res težko ohraniti hladno kri, vendar bi bil vzgojni učinek vsekakor večji, če bi bil jaz na primer takole postopal: Oče, glejte, tu stoji v zakonu, da morajo biti dvojniki kolkovani. Vi kolka nočete kupiti, jaz pa vam brez kolka dvojnika izdati ne smem. Kaj nama je storiti? Nič drugega, kakor kupiti kolek. Tu imate 2 K in pojdite ponj, jaz pa vam bom ta čas izgotovil dvojnik. Na ta ali podoben način bi ga bil sigurno spravil v tako zadrego, da bi mu niti na misel ne prišlo več, žaliti me na tako brezobziren način. Vzgojni učinek bi bil sigurno večji, kot so ga mogle roditi na stežaj odprte duri in moj nastop za juriš. Le škoda, da se nam porode dobre misli vedno prepozno; mene to večkrat grize. Glede otroškega zapiranja še nekaj besed. Imel sem v razredu nekaj učencev, ki so vkljub vsem mojim prizadevanjem redno zamujali šolo. Nekega dne me vljuden deček počaka pred razredom in mi zaupa, da bodo zopet ti in ti dečki zamudili šolo, češ, da kartajo v gozdu. Naročim mu, naj tega nobenemu ne pove, tudi tedaj ne, ko pridejo v šolo. Ura odbije 9, 10 — kvartačev pa le še ni bilo v šolo. Malo pred 11. uro priropotajo na začudenje vseh otrok. Jaz jim ne rečem nič in mirno nadaljujem s poukom. Po končanem pouku jih obdržim v razredu. Pokličem učiteljico, povem ji, kaj se je zgodilo in kaj nameravam ukreniti. Odločil sem se bil zaslišati posamezne v šolski pisarni, ona pa naj istočasno, ko jih bom jaz posamezno zaslišaval v šolski pisarni, pazi na druge in naj prepreči vsako medsebojno sporazumevanje. Vzamem v pisarno prvega. Vprašam ga, kje ima kvarte? Jih nimam. Kdo jih ima? Nobeden, se je glasil odgovor. Zakaj pa si zamudil skoraj dve uri? Pasel sem in sem prekasno prignal živino domov. Ko ga še preiščem in ne najdem ničesar, ga odslovim domov. Pokličem drugega. Enak postopek in enak uspeh. Na vrsto pride zadnji. Kje imaš kvarte? Nikjer, se mi odreže. Sedi, mu velim. Sezuj čevlje! Debelo me pogleda. Obotavlja se sezuje. Vstani! Vzdigne se previdno. Pocukam mu hlačnico in na moje veliko veselje se prično vsipati lepe podobice izza hlačnic. No tiček, zdaj pa vidiš in veš, kaj si zaslužil. Pojdi z menoj! Odvedem ga nazaj v razred, kjer me je čakala tovarišica. Prosim jo, naj ga nadzira toliko časa, da bom jaz pokosil. Po kosilu hočem v razred, a že na hodniku mi priteče nasproti tropa popoldanskih otrok z nepričakovano vestjo, da je P. skočil skozi okno I. nadstropja. Osupnjen nad tako nepričakovano novico, skočim pred šolsko poslopje. P. nikjer! Tečem po stopnicah v I. nadstropje v razred, da o novici obvestim učiteljico. Zamišljeno popravlja šolske naloge in šele na moje poročilo pogleda, kje je zaprtek in ga prične iskati pod šolskimi klopmi. Ni ga bilo. Uberem jo iz razreda in šole, tečem okrog nje, če se ni morda kam zavlekel s polomljenimi nogami. Zaman; P. nikjer. Hitim izpraševati k popoldanskemu pouku prihajajoče učence, če so ga kje srečali. Smo ga in šepal je, mi povedo. Nekoliko mi je odleglo. Nog si ni polomil, ker sicer bi še šepati ne mogel. Učiteljico hitim tolažiti. Bila je vsa iz sebe, češ: kaj bo, če si je polomil nože ali se še celo ubil! Vse mogoče posledice so nama rojile po glavi, da nama je vroče prihajalo, ker bi tak skok res lahko imel slabe posledice za naju, četudi sva ravnala po vseh predpisih. K sreči se predrznežu ni bilo zgodilo nič hudega, le pošteno se je bil pretresel, pa bil kmalu ozdravljen. Ozdravljena pa sva bila tudi midva, t. j. postala sva bila silno previdna. Če sva bila primorana še kdaj koga zapreti, tedaj sva ga imela pred seboj v prvi klopi in nobeden izmed naju se ni več pečal, kadar je imel nadzorstvo, s popravljanjem šolskih nalog ali pa s kakšnimi drugimi pisarijami. Še celo okna sva zapirala, da bi nama zopet ne ušel ta ali drugi nebogljenelec skozi okno. Dalje sva bila sklenila sklicati roditeljski sestanek, da bi s pomočjo staršev čimprej odpravila vse nerodnosti, ki sva jih opažala na šolski mladini. Ko je bil gospod župnik oznanil roditeljski sestanek raz prižnico, je zašumelo med mojimi političnimi nasprotniki. Oznanjen je bil pri jutranji maši, vršil se je pa šele po

popoldanski službi božji. Moji nasprotniki so takoj stopili v akcijo in vabili svoje somišljenike na shod, češ, da mi morajo preprečiti ustanovitev klerikalne stranke ali kake druge take organizacije. Kakor še danes, tako so si že tudi tedaj te vrste ljudje prilastali svobodo le samim sebi; njim naj bi bilo dovoljeno vse, drugim pa le to, kar bi oni milostno dovolili. Po taki agitaciji se je ob določeni uri kar trlo ljudi v razredni učni sobi. Po vljudnem pozdravu jim pričnem razlagati, zakaj sem jih sklical. Vsi, ki so bili prišli k roditeljskemu sestanku z dobrim namenom, mi prično pritrjevati, da imam prav. Nasprotniki dlje časa niso mogli priti na svoj račun. Ko pa sem med dovoljenimi šolskimi kaznimi navajal tudi zapor, tedaj prično zabavljati, da to ni več šola, ampak arest. Pričela so se medsebojna očitanja, češ: vi in vaši otroci res ne sodijo drugam kot v arest. Ti in tvoji pa ne sodijo samo v arest, ampak kar že na gavgge, se je glasil odgovor. Vpiti so pričeli vsevprek, jaz pa sem miril na vse božje viže, toda že so se stiskale pesti in malo je manjkalo, da si niso skočili v lase. Radi prekernega položaja zaključim roditeljski sestanek s prošnjo, naj se razidejo. Sam jo prvi popiham iz razreda, za menoj učiteljica, župnik in vsi starši, ki so bili mojih misli. Učiteljica se je zaklenila v svoje stanovanje, župnik je odšel urnih korakov v župnišče, jaz sem šel tolažit družinico, ker se je bala, da bi se mi ne zgodilo kaj hudega. Zabavljachi so iskali priliko, da bi mi jih kaj povedali, in ker so vedeli, da sem v stanovanju, so ostali pred šolskim poslopjem in tam ponavljali venomer, da je šola arest. Razgrajanja pred šolo me je bilo sram. Le kako bi jih speljal izpred šole, me je imelo. Naredil sem se, kot bi šel na izprehod. Da bi pa procesija ne šla predaleč za menoj, sem jo zavil v prvo gostilno, zginil pri zadnjih vratih skrivaj ven, da niso vedeli niti kdaj, ne kod, ne kam. Po ovinkih sem se vrnil v stanovanje, kjer sem dobil vso prestrašeno učiteljico, ki me je ironično vprašala: Kajne, lep uspeh roditeljskega sestanka? Sijajen, gospodična, ji odvrnem. To ji ni šlo v glavo. Razložiti sem ji moral, da je sestanek rodil ločitev duhov. Vse, kar je v srcu dobro in krščansko, bo šlo odslej za nama in župnikom, ker so se pretrgale duševne vezi, s katerimi so teroristi boječe ljudi privezovali nase. Pa menda vendar ne boste roditeljskih sestankov sklicevali več? Na njeno začudenje pa ji odgovorim, da prav kmalu, češ: železo je treba kovati, dokler je vroče. Pri tem bom šel še dalje. Poskušal bom ustanoviti društvo za starše. In res, kmalu sem imel pravila. Vlada mi jih je potrdila. Sklical sem starše k ustanovnemu shodu, izvolili smo odbor in pričeli poslovati. Ker je bil namen društva vzajemna krščansko vzgoja šolske mladine, smo bili društvo krstili za Nado. Naše glasilo je bil Detoljub, ki je tedaj izhajal v Ljubljani. Žal, da je bilo društvo po mojem odhodu kmalu zaspalo. Škoda, da je obstanek naših društev odvisen le od posameznih voditeljev. Skrajni čas je že, da si vzgajimo dobre ljudske voditelje, da ne bodo društva odvisna samo od oseb, čijih položaj nalikuje figuram na šahovskih deskah. Po mojem odhodu je prenehala poslovati tudi potujoča knjižnica, ki sva jo bila uvedla z nadarjenim in agilnim akademikom J. Ž njo sva hotela dvigniti med ljudstvom prosvetno zanimanje. Za gospodarski podvig sem bil ustanovil s sodelovanjem župnikovim hranilnico in posojilnico. Ta obstoja še dandanes. Vse moje šolsko in izvenšolsko prizadevanje pa je zelo bodlo v oči moje politične nasprotnike. Bali so se za prestiž, ki so ga imeli v občini. Tožili so me oblasti, dajali v časopise in mi nastavljali pasti, da bi se ujel vanje. Iz ene sem se res komaj izmotal. Učiteljica je imela v svojem razredu silno porednega in kaj močnega dečka. Ker je ni ubogal, ga je hotela kaznovati z drobno šibico, tedaj pa je deček mahnil po nji. Vsa osupla nad toliko predrznostjo, privede dečka pred moj razred. Ko zaslišim, da nekdo trka na moje razredne duri, stopim iz razreda. In kaj vidim? Drhteča učiteljica drži dečka za suknjič in mi pove, kaj se je zgodilo. Paglavca zagrabilam za vrat, ga potegnem v svoj razred, pograbilam za metrsko palico in mu pritisknem par gorkih po zadnjem delu telesa. Po končanem

pouku pa ga še zaprem. Drugi dan pride deček po navadi v šolo, tretji dan je bil še pri sv. maši, četrti dan ga ni bilo več v šolo, peti dan je bil z očetom pri zdravniku. Čez dobre tri tedne smo že imeli sodno obravnavo. Tožen sem bil zaradi težke telesne poškodbe. Zdravnik mu je bil izdal zdravniško izpričevalo, da je imel učenec po 5 cm dolge in skoraj 1 cm globoke rane, dalje, da sem ga tako pretepal, da mu je lila kri iz nosa, ust in ušes, da sem ga metal po tleh in da sem še skakal po njem — se je glasila obtožnica. Tako so tudi pričali otroci samih mojih političnih nasprotnikov. Trda mi je predla. Zahteval sem, da naj se zaslišijo še moje priče. Obravnava je bila preložena. Ko pridemo drugič k obravnavi, sem se zagovarjal, da sem moral varovati avtoriteto učiteljice, spodbijal sem zdravniško izpričevalo, ki je bilo narejeno šele peti dan po mojem kaznovanju; dokazoval sem s pričami, da učenec ni bil tako kaznovan, ker bi sicer drugi dan ne prišel v šolo in tretji dan ne k službi božji itd. Vse skupaj ni pomagalo nič. Obsojen sem bil na dva dni zavora in na povrnitev vseh sodnih stroškov in na odškodnino za bolečine, kar vse je znašalo za tedanje čase in moje finance ogromno vsoto 300 K. S pravnim zastopnikom sva takoj prijavila priziv na okrožno sodišče v Novem mestu. Pred senatom sem se skliceval na dejstvo, da zdravniško izpričevalo ne more držati tudi iz razloga, ker ga je bil napravil zdravnik, ki je bil napol slep, dalje na to, da sem bil po očetu pooblaščen rabiti v slučaju potrebe tudi palico, namesto zavora. Ko je to mojo izpoved čul državni pravdnik, se je takoj obrnil do navzočnega očeta z vprašanjem, če je resnica, kar trdim. »Ja, s kakšno šibico,« je oče pritrdil. Nato državni pravdnik: »Zapišite, da je oče izročil nadučitelju svojo očetovsko oblast.« Častitljivi senatorji odidejo v svojo posvetovalnico na posvetovanje glede sodbe. V razpravni dvorani ostanemo: jaz na zatožni klopi, za menoj tožnik in njegov zagovornik, pri vratih pa birič. Zona me je obhajala, kaj bo? Marija, pomagaj, sem natihem vzdihoval in vlekel na ušesa, kako so se sodniki pričkali med seboj. Po dolgem času se vrnejo. Pozovejo me, naj vstanem in začnejo brati v imenu Nj. Veličanstva razsodbo. Skoraj samemu sebi nisem verjel, ko sem zaslišal: Oproščen! Zahvalim, gospodje sodniki, se mi je izvilo iz prsi, se globoko priklonim in odidem iz dvorane mimo biriča. Po tistih dolgih hodnikih novomeškega okrožnega sodišča pa sem trdnih korakov korakal pred tožnikom, ki je poparjen lezel za menoj ven na prosto. Hitro sedem na kolo in hajdi domov naznanit ženi in vsem prijateljem veselo novico. Nestrpno so me čakali in se bali, ker so vedeli, da bi utegnila sodna obsodba imeti zame tudi disciplinske posledice. Nasprotniki bi triumfirali, tako pa smo triumfirali mi in preživeli nekaj zadovoljnih uric v pozno noč. Od tedaj pa prav dobro vem, kaj pomeni pregovor, ki pravi: Previdnost je mati modrosti. S palico v kot v šoli.

(Dalje.)

Književnost

Akademski poklici. Navodila za izbiro stanu. S sodelovanjem strokovnjakov sestavil dr. Lovro Sušnik. V Ljubljani 1932. Založilo slovensko katoliško akademsko starešinstvo. Strani 384. — Ko sem prejel to knjigo v roke, sem se zopet spomnil na Rousseauja in onih, ki še sedaj enostransko uporabljajo nauk, da mora človek v se sam najti. V resnici je pa vendar posebno mladini treba navodil in kažiopotov. Na podlagi teh dobi mladina smotreno priložnost, da se sama udejstvuje in sama najde, kar ji je v veselje in korist. Imamo sicer izjeme, da se to in ono samo pokaže in samo uspeva, a v splošnem stoji dandanes pred nami ve-

lika odvisnost vsakega od dela in sredstev drugih. Mladina se ne more samo na slepo srečo podajati v življenje in celo ne zato, da bo ustrezno kakšni prenapeti zahtevi po samonajdenju. Dijaki nimajo prej in po končani šoli pravega pojma o poklicih, ki jih nudi realno življenje. V današnjem času mučita še brezposelnost in slaba prehrana milijone ljudi. Tako neugodje občutijo posebno starši, ki morajo preživljati šoli odraslo mladino, ali ki morajo po več let doma vzdrževati in gledati enega ali več abiturientov ali abiturientk, ki čakajo na poklic, ali recimo, na službeno odvisnost od drugih. — Pisatelj kaže v uvodni besedi še

na druge vrzeli, ki bi jih bilo treba zmanjšati. Zato se je namenil do dna analizirati, kako je z izobrazbo in raznimi poklici. Za enkrat je predstavil akademske odnosno višje poklice, dasi se zaveda, kako potrebni bi bili še nasveti ravno za nižje in srednje poklice. Začel je pri enem koncu, pri akademskih, ki naj bodo drugim v dober zgled. Sicer so pa vmes tudi nižji poklici mnogo omenjeni. — V splošnem delu govori prvič izčrpno o izbiri poklica (važnost izbire, zunanji momenti, nagnjenje, zahteve poklicev, telesne sposobnosti, duševne lastnosti in njih spoznavanje, psihotehnika, verskonravni pogledi, socialni oziri, svetovalci, odločitve), drugič o akademskih poklicih v splošnem (pogled v bodočnost, naraščaj, kaj pa ženske, uk in svet). Pri sestavi knjige so podale mnoge ugledne osebe svoje izkušnje. Posebni del obravnava posamezne akademske poklice in z ozirom na zaposlitev moške in ženske mladine. V podrobnostih vidimo mnogotere ugotovitve, gmotne prilike, stanovska društva in drugo. Ocene v spričevalih so le relativno zanesljive, v gotovih razmerah prevladuje sposobnejše to in ono. »Napredek v poznejšem poklicu zavisi največ od vrste nekih notranjih usmerjenosti in duševnih kreposti.« (Str. 16.) Idealno bi bilo, da pride povsod pravi mož na pravo mesto. Pojem poklica ni enoten in je doživel najrazličnejše opredelbe. Poklic je treba včasih prebrati, dokler je še mogoče. Preveč tenkočutnosti in izbiričnosti pa ni dobro. Lahkomiselno poklica ni menjavati. Nekateri poklici so prenapolnjeni. Porazdelitev sil na razne panoge in poklice ni zadovoljiva. (Str. 10.) V vsakem poklicu je velikega pomena cela vrsta splošnih svojstev, ki jih je pa težko opredeliti. Tako so navedene splošne lastnosti, ki so potrebne za profesorje, učitelje osnovnih šol (str. 147, 157), za zdravnike, inženere itd.

Mladina potrebuje ljubezni kakor solca in morda še bolj pravice. »Knabenzucht will harte Hände« (Weber). Delo dr. Lovro Susnika navaja tudi obsežno literaturo drugih narodov. S temi smotrenimi podatki in izjavami številnih strokovnjakov smo dobili za prilike v Jugoslaviji najboljšega vodnika, ki bo svetovalec dijakom, staršem in vsem izobražencem. Zaradi znatnih podpor se dobiva to dragoceno delo — vezano v platno in umetniško opremljeno — po prav nizki ceni 40 Din. Razprodajo je prevzela Jugoslovanska knjižarna v Ljubljani. F. Lužar.

Dr. živojin V. Marković: Sreske bolnice. Zagreb 1932. Strani 56. Založila d. d. »Kemik« v Zagrebu. — Balkanska in pozneje svetovna vojna je prinesla v deželo neprecenljivo škodo v zdravstvenem pogledu. Tuberkuloza in druge bolezni so se razširile v masi naroda, v njegovem selu, kamor so jo zanesli vrtnjeni ujetniki iz raznih slabo urejenih taborov. Zato sta nastali dve glavni vprašanji: kako se olajša bolehnost onih, ki so prišli iz vojne in kako je vzgojiti naraščaj in nasledstvo, ki bo moglo zmogonosno reševati svoj nacionalni in kulturni problem. Pisatelj, višji zdravstveni svetnik, misli, da sama predavanja ne morejo dovesti do zaželenega cilja in da so zato potrebne sreske bolnice, ki bi ne bile samo v korist obolelih, temveč bi dajale praktični pouk za narodno izobrazbo. Med narodom, posebno v južnih krajih, so ukoreninjeni še stari škodljivi predsodki, praznoverja, ki napravljajo veliko škodo družinam, revščino otrokom itd. Pisatelj navaja mnoge slučaje, kako se razvijajo po nespametnih ljudeh nalezljive bolezni, ker se vršijo pojedine v pokojnikovem nesnažnem in nerazkuženem stanovanju i. dr. Knjiga je poučna za zdravstvene neprilike na deželi in so nasveti za njih odpravo povsem uvaževanja vredni. F. L.

Obzornik

Pregled o stanju našega šolstva. V zadnji debati o budžetu ministrstva prosvete je podal gospod minister dr. Dragutin Kojić pregled o stanju osnovnega šolstva. Prosvetna politika kraljevske vlade je v tem: čim več pismenosti, čim manj fabriciranja intelektualnega proletariata. V številkah se vidi, da smo v l. 1918 po osvojenju imeli državnih in drugih osnovnih šol 5610 z 11.064 učitelji in 658.000 učenci. Od l. 1918 pa do danes se je to število dvignilo na 8618 osnovnih šol z 22.430 učitelji in z 1 milijon 316.000 učenci. Za ne polnih dvanajst let so šole narasle na preko tri tisoč, učiteljski kader in število učencev

se je podvojilo. Idealni cilj sicer še ni dosežen, da se pa ta doseže, je treba treh elementov, ki jih sedaj nedostaja: čas, materialna sredstva in učiteljski kader. Čas bo dal prilike, da se v tem smislu dalje dela. Sedaj je znano, v kakih težkih prilikah se nahaja naša zemlja. Kadar mine vihar svetovne krize, se bo nadaljevalo s pomnožitvijo osnovnih šol tako hitro in uspešno kakor doslej.

Učiteljeva današnja duhovna orientacija. Z vsakdanjo mislijo na sedanost, preteklost in bodočnost našega dela opazujemo njega pozitivno in negativno stran. Pri tem premišljujemo, ali je vse prav z ozirom na kriterij naše navade,

vzgoje, izobrazbe ter obče priznanih in zakonitih določb. Vedno bolj se ustavljamo tam, kjer iščemo namen ali smoter našega udejstvovanja. V vsaki določeni stroki pa potrebujemo kak sistem, ki obstoji kot celota iz raznih posameznih vezi. Iz sistema se zasledujejo in razvijajo nadaljnji programi. Preteklost nam kaže nekatera napačna pota, zmote, ki jih je vobče imela človeška družba in idejni predhodniki. Tudi posamezne bližnje družbe so imele svoje napake, to in ono so celo zamudile vzeti v svoje področje, in to je dejansko opazil že vsak praktičen učitelj. Veliko so v teku desetletij pri šoli že zahtevali uradi, nadzorniki in drugi ljudje o našem delu v šoli in delu izven šole! Marsikak trud je šel mimo nas in ni dal tega, kar se je pričakovalo. So pa na drugi strani tudi naravne reči uspele, ne da bi se vsak nanje oziral. — Vedno hitreje se razvijajoči tok časa pa prinaša nove zahteve, in te prehajajo na šolo. Tragika pri tem je nestalnost, razvrednotenje prejšnjega in tedaj nezaupanje v trajnost. Z napredkom je nastalo polno novih stvari, novih dobrin pri kmetijstvu, a koliko šele v industriji. Vsak stan se je za obstoj malone predruščil, vsakdo se ne vzdrži niti v skupnosti. Veleindustrija uničuje rokodelstvo. Vaška idila in domačnost izginja v modi. Po radiu je prišla nepričakovana glasba in znanost iz celega sveta v šole, sela in hribe. Nastajajo nove kulturne periode. — Narodno gospodarstvo je s pomočjo tehnike združilo velike kapitale, toda tudi kapital, ki je sicer zbran kot potrebno sredstvo za velike strojne in druge obrate, je postal zelo nezanesljiv. Države vzdavajo velike vsote, med seboj si izposojujejo milijarde, vendar tudi pri tem niso na trdnem, ker je stalnost valut postala jako nestanovitna. V vse tako gibanje je vpreženega nešteto delavstva in s tem mnoge osnovne socialne politike. Poleg tega nastopa še neznanska brezposelnost, revščina in druge ljudske nadloge. Vse to mora vzgoja in šola hudo občutiti. So kraji, kjer so mi že lani učitelji ob nadzorovanju pripovedovali, da prosijo otroci trgovcev-milijonarjev kruha pri kočarskih otrocih! Tako je družina,

družba, znanost, izobrazba in šolstvo mnogotero odvisno od realnega življenja. Duh se tega ne more kar oprostiti in ostane samo še kako oplemenitenje in napredek pri svojih težnjah za svobodo in pravico. F. Lužar.

Kdo je kriv: otroci ali starši. Roditelji smatrajo večkrat »pogreške ali napake« svojih otrok za resnejše, kakor bi jih smeli s stališča psihologije, psihične higijene in odgoje. Henry H. Gottard in Ralph M. Stogdill na drž. vseučilišču v Ohio (USA) sta napravila zajemljiv poskus. Na veliko število staršev sta stavila vprašanja o napakah njihovih otrok, da bi odgovorili, kako sodijo te napake z ozirom na vzgojo in daljnjo usodo otrok. Tu se je pokazalo, da so starši smatrali za pomenljivejše vse drugačne napake, kakor psihologi, zdravniki in pedagogi. Roditelji so proglasili 25 resnih napak in dve prav resni. Strokovnjaki so bili manj črnogledi in so vzeli samo 14 napak za resne, a nobene za prav resno. Povsod se je konstatiralo, da roditelji gotova svojstva, izjave in navade otrok povsem krivo sodijo. Tako so bili roditelji ostrašeni zaradi kletvic, nedostajanja respekta, kajenja, neposlušnosti, kratko zavoljo stvari, ki so samo na pol toliko zle. Res slabih svojstev, celo takih, ki takoj padejo v oči duševnemu zdravniku, niso označili za napake in so jih večkrat celo pozdravili: nestalne želje po tovarištvu, pretirana skromnost, strahopetnost, sanjarjenje, padanje v nerazpoloženje itd. To so z eno besedo pojavi, ki bi pod stalnimi okoliščinami bili vsekako znaki vezanega otroškega duševnega življenja. Ta poskus v masah je potrdil rezultate individualne psihologije in kaže očitno, kako je potrebno, da roditelji najprej vzgajijo sami sebe. F. F. L.

»Naši predniki — Germani.« V osnovnih šolah na Koroškem se morajo slovenski otroci učiti sledečo zgodovinsko laž: »Stari Nemci. Nemčija je bila za časa Rimljanov pusta gozdna dežela. V njej so stanovali naši predniki, stari Nemci ali Germani. Bili so veliki in močni...« — Torej slovenski otroci na Koroškem se morajo učiti, da so bili njihovi predniki — Germani!

Da so tudi oni Nemci ali Germani. Učni jezik, v katerem se otroci vse to učijo, je seveda nemški. Saj se slovenščina trpi samo prvih par šolskih let, iz vseh nadaljnjih letnikov, zlasti iz vseh razredov vključno drugega in višje je popolnoma izgnana. To niso »ljudske šole«, kakor se imenujejo, to so šole za pomemčevanje slovenske dece!

Deutsch-Südtirol. Na novih šolskih zemljevidih, ki se rabijo v Avstriji, najdete na južnem Tirolskem, ki je pripadlo Italiji, začrtano tudi narodno mejo z označbo: Deutsch-Südtirol. Analogno bi morala biti označena na zemljevidih, ki se rabijo v Jugoslaviji, narodna meja na Koroškem in na Primorskem z označbami: Slovenska Koroška, Slovensko oz. Hrvatsko Primorje. Preko katerih vrhov bi morala biti začrtana meja Slovenskega Korotana? Preko Spitzgeln (2118 m) nad Šmohorjem, preko Dobrača (2166 m), Osojskih Tur (1069 m), Št. Urha (1015 m), Sv. Helene (Magdalenske gore, 1058 m), Svinje planine (2081 m), Gašparjeve peči (Kasparstein, med dravsko dolino in Št. Pavlom v Labotski dolini). — V osnovnih šolah na Koroškem se učijo otroci sledeče o južni Tirolski: »Po posebnem miru v Senžermenu je bila Tirolska popolnoma raztrgana. Lepo južno Tirolsko s krasnimi mesti Meran, Bocen in Trient so ugrabili (»raubten«) Italijani. Kljub temu pa so ostali prebivalci v svojih srčih zvesti nemški Avstrijci in bodo ostali tudi nadalje, dokler ne bodo zopet z nami združeni.«

K. S.

Iz okrožnice papeža Pija XI. o svetovni stiski. Če se ozremo na dolgo in žalostno vrsto nadlog — to nesrečno dediščino greha — ki pomenijo nekake postaje padlega človeka na njegovem zemeljskem potu, se človeštvo izza vesoljnega potopa pač nikdar ni nahajalo v večji in tako splošni dušni in telesni stiski, v kakršni ga z žalostjo opazujemo danes. Kajti tudi največje nesreče, ki so zapustile svoje sledove v življenju in spominu narodov, so zadevale sedaj ta, sedaj oni narod. Danes pa pomanjkanje denarja in gospodarska stiska tako zelo tlačita vse človeštvo, da postaja njegov položaj tem bolj zamotan,

čim bolj se skuša iz njega izmotati. Zato ni naroda, ni države, ni človeške družbe, ni družine, ki bi ali njim samim ne bilo treba trpeti večjih ali manjših nezdod ali pa ki bi jih ne tiral v prepad polom drugih. Celo oni, ki imajo v svojih rokah denar in moč in usodo sveta, čeprav jih ni veliko, in oni, ki so si nakopičili neizmeren dobiček in s tem v veliki meri zakrivili današnjo bedo, dasi tudi teh ni toliko, propadajo pogosto kot prve žrtve sedanje gospodarske stiske in potegnejo za seboj v prepad premoženje mnogoterih ljudi. Tako se po vsem svetu na strašen način potrjuje resnica, ki jo uči sv. Duh o poedinih grešnikih, rekoč: »S čimer kdo greši, s tistim se trpinči« (Modr 11, 17).

Iz vsega srca vzdihujoč nad tem žalostnim svetovnim položajem nujno na svoj način tudi Mi dajemo duška občutkom ljubezni presv. Srca Jezusovega, kliče: »Množica se mi smili« (Mk 8, 2). Toda veliko bolj kot nesrečni položaj sam je treba objokovati njegove vzroke. Kajti če za vse čase velja, kar je po navdihnjenju sv. Duha oznanjal apostol Pavel, da je namreč korenina vsega zla pohlep (1 Tim 6, 10), velja ta resnica dandanašnji še prav posebno. Ali ni pohlep po minljivih dobrinah, ki ga je že poganski pesnik po pravici nazval prokleta lakoto zlata; ali ni grda sebičnost, ki danes določa medsebojne odnose tako posameznikov kakor družabnih skupin; ali ni pohlep, naj se že imenuje in izraža kakorkoli, tisti glavni vzrok, ki je privedel svet na rob propada? Odtod izvira medsebojno nezaupanje, ki v kali mori vsako zdravo človeško sožitje; odtod zavist, ki smatra prospah bližnjega za lastno škodo; odtod grdo neizmerno samoljubje, ki vse podreja edinole lastnemu dobičku, ne le tako, da se pri tem na pravice drugih ne ozira, temveč jih celo tepta z nogami; odtod izvira končno tisti krivični gospodarski nered in nepravična razdelitev zemskih dobrin, zaradi katere se bogastvo držav kopiči v rokah maloštevilnih zasebnikov, ki — kakor smo to naglašali že lansko leto v okrožnici *Quadragesimo anno* — v neizmerno ljudsko škodo po svoji mili volji zapovedujejo svetovnemu trgu.

Milijonska mesta. Po najnovejšem štetju ima Newyork 9,800.000 prebivalcev, London 8,203.000, Pariz 4,808.000, Berlin 4,332.000, Chicago 3,400.000, Sanghaj 2,677.000, Osaka 2,454.000, Tokio 2,295.000, Buenos Aires 2,129.000 Moskva 2,026.000, Philadelphia 2,000.000, Dunaj 1,866.000, Rio de Janeiro 1 milj. 800.000, Leningrad 1,616.000, Detroit 1,570.000, Tientsin 1,389.000, Los Angeles 1,300.000, Peking 1,298.000, Sidney 1,239.000, Budimpešta 1,218.000, Bombay 1,173.000, Hamburg 1,746.000, Kalkuta 1,132.000, Varšava 1,109.000, Montreal 1,098.000, Glasgöw 1,088.000, Kairo 1,065.000, Melbourne 1,018.000, Hsiangtan 1,000.000 in Hsingan tudi 1,000.000. Bodoča milijonska mesta so v Evropi Neapolj (969.000), Milan (986.000), Rim (971.000), Birmingham (969.000), Liverpool (870.000), Bukarešta (850.000), Praga (848.000), Carigrad (836.000), Bruselj (833.000) in Madrid (826.000).

Pomembne besede predsednika Masaryka. Pri otvoritvi podjebradske razstave o sportu in telesni negi je imel predsednik Masaryk daljši govor, v katerem je med drugim dejal: »Spoznal sem, da ni človek na svetu zaradi zabave, pa čeprav naj bo in more biti radosten. Mnogo ljudi preveč enostransko veruje v svoj stroj. Slišal sem, da zna moderno dete najprej reči »avto« in šele potem »mati« in »oče«! Vse z mero! Ni slučaj, da se je vaši razstavi pridružilo tudi nekaj poljedelstva in industrije in da vas opominja Rdeči križ in njegovo samaritanstvo na vaše človeške dolžnosti. Kakor hitro se bomo vsi docela o tem prepričali, da morajo biti vsi državljani, in naj pripadajo katerikoli narodnosti, stranki ali stanu, spodobni ljudje — potem bo vse bolje in premagali bomo tudi težje čase...«

Pravica jugoslovanskih literatur. V članku »Pismo iz Broda na Savi«, ki je izšel v »Jutru« od 3. julija, piše profesor dr. Fran Ilešič naslednje: »Imel sem pri pouku na gimnaziji priliko govoriti enkrat posebej o Slovencih. Naglašal sem, da za popolno naše narodno edinstvo, kolikor gre za Slovence, največ store Hrvati in Srbi, kateri se najbolj zani-

majo za slovenske stvari, da se Slovenci čutijo često omalovaževani, a privatno sem poudarjal: če moramo geografijo v se Jugoslavije znati, ne vidim, zakaj bi literatura enega dela naroda morala ali smela biti privilegirana, literatura drugih delov pa zanemarjena; kar se tiče jezika, pa je stvar taka: če mladina štokavskega književnega jezika mora razumeti stare dalmatinske, čakavske tekste, ne vem, zakaj bi bilo tako težko razumeti slovenske tekste. Tako pasivno znanje slovenščine smemo pričakovati, če bi n. pr. macedonski Srbi danes pisali svoj književni jezik. Čisto nerealna, nemožna pa je zahteva slovenskih formalističnih »enakopravnikov«, da naj bi se Hrvatje in Srbi učili govoriti slovensko tako, kakor se uče in nauče Slovenci govoriti hrvatsko-srbski.« — Naše uredništvo vabi, da povedo še drugi znanstveniki tu ali v drugih revijah, kaj mislijo o tej pravici.

ZA POČITNICE.

1. Ne hodi na izlete ali v letovišča, katerim tvoje telesne ali denarne moči niso kos.

2. Svojo družbo skrbno izberi, ker je treba popolne skladnosti, ako hočeš naravo uživati.

3. Bodi skromen glede prehrane: na prostem diši tudi preprosta jed.

4. Bodi praktično opremljen, a ne pozabi, da se more praktično družiti z lepim!

5. Čez leto ali čez teden si odreci te in one nepotrebne izdatke, da imaš nekaj več za počitnice ali nedeljski izlet.

6. Ne bodi suženj vremena — narava je ob vsakem vremenu lepa in zanimiva.

7. Ne misli, da moraš ravno tja, kamor zahaja množica, marveč se ravnaj po svojih lastnih željah in okusu.

8. Ne pozabi, da te morajo počitnice, nedelja okrepiti za novo leto, nov teden!

9. Prebij počitnice, nedeljo bolj v znamenju narave nego v znamenju ljudi!

10. Vsaka počitniška, nedeljska pot naj te vodi do tvojega boljšega jaz-a.

